

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневник

НА

12. заседание

Вторник, 23 ноември 1943 г.

Открито в 16 ч. 30 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Кьосеиванов.
Секретари: Светослав Славов и Александър Загорев.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съобщения:	Стр.		Стр.
Отпуски	107	2. За отстъпване даром на Съюза на бойците от фронта в България държавния имот в гр. София, ул. „Клементина“ № 10. (Първо четене)	108
Проекторешения	107	Пректо-отговор на тронното слово. (Първо четене — разискване)	
Питане	107	Говорили: Д-р Георги Липовански	108
Дневен ред:		Иван Батембергски	111
Законопроекти:		Димитър Андреев	116
1. За отстъпване даром на Българската спортна федерация държавния имот в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4. (Първо четене)	107	Дневен ред за следващото заседание	119

Председателствуваш д-р Петър Кьосеиванов: Присъствуват необходимият брой народни представители. Обявявам днешното заседание за открито.

(Отсъствуват: Васил Христов Велчев, Георги Желязков Свиначев, Георги Минков Нинов, Георги Стоянов Петков, Деню Георгиев Колев, Деню Цанев Чолаков, Димитър Кирев Тонев, Димитър Николов Икономов, Димитър Тодоров Митков, Жико Струнджев, Иван п. Анастасов Райчев, Иван п. Константинов, Иван Петров Недялков, Иван Гърков, Иван Хайдудов, Илия Димитров Славков, Кирил Георгиев Минков, Кирил Костадинов Арнаудов, Косю Анев, Марко Сакарски, Минчо Ковачев, Найдено Райнов, Никола Генков Костадинов, д-р Николай П. Николаев, Петър Димитров Грънчаров, Петър Думанов, Руси Иванов Маринов, Светослав Михайлов Славов, Таско Стоилков)

Преди да пристъпим към дневния ред, ще ви направя следните съобщения. Председателството е разрешило отпусък на следните народни представители: Стоян Димов — 1 ден, Димитър Икономов — 1 ден, Найдено Райнов — 2 дена, Димитър Сараджов — 2 дена, Георги Свиначев — 3 дни, Деню Георгиев — 4 дни, Никола Градев — 4 дни, Петър Думанов — 4 дни и Руси Маринов — 4 дни.

Постъпили са следните предложения и законопроекти:

От Министерството на финансите — предложение за продължение на сроковете по декларации № № 14789, 14820, 15084 и пр. на Столичната и други митници.

От същото министерство — предложение за освобождаване от износно мито и др. изобретения в 3. постановление на Министерския съвет, от 15 октомври т. г., протокол № 147, хранителни продукти за нуждите на българските скитове и килии в „Атон“ — Света гора.

От Министерството на войната — законопроект за допълнение на закона за облекчение материалното положение на държавните, общинските и други служители в царството.

От Министерството на земеделието и държавните имоти — законопроект за допълнение на закона за санитарно-ветеринарната служба.

Предложенията и законопроектите ще бъдат раздадени на г-да народните представители и поставени на дневен ред.

Постъпило е питане от народния представител д-р Никола Минков до г-н министъра на външните работи относно даването на титлата „пълномощен министър“ на д-р Иван Горанов, директор на кабинета на Регентството.

Питането ще бъде съобщено и предадено на г-н министъра на външните работи, за да отговори своевременно.

Пристъпваме към първата точка от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за отстъпване даром от държавата на Българската национална спортна федерация покрития недвижим имот, находящ се в София, ул. „Бачо Киро“ № 4.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик Димитър Марчев: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за отстъпване даром на Българската спортна федерация държавния имот в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4

Г-да народни представители! Държавата е собственица на имота, находящ се в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4, състоящ се от масивна триетажна сграда, застроена върху 208 кв. метра, и 354.50 кв. метра дворно място.

С 51. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 10 август 1943 г., протокол № 113, на основание чл. 96, буква „б“, от закона против спекулата с недвижими имоти и § 1, буква „б“, от правилника за приложението му, същият държавен имот е отстъпен на Българската спортна федерация срещу заплащане на сумата 4.187.500 лв.

Българската национална спортна федерация моли да ѝ се отстъпи даром този държавен имот, тъй като същата не разполага със средства и не ѝ било възможно да заплати стойността му.

С отстъпването този държавен имот на Българската национална спортна федерация същата ще се подпомогне главно при организирането на българската спортна младеж, което ще допринесе доста за всеобщното възпитание на същата и за създаване на здрав елемент, готов за саможертва за родината.

Пред вид на това, намирам за уместно да се удовлетвори молбата на Българската национална спортна федерация, като ѝ се отстъпи даром държавният имот в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4.

Моля ви прочее, г-да народни представители, да гласуват предложения ви законопроект.

Гр. София, ноември 1943 г.

Министър на земеделието и държавните имоти: Д-р Ив. Бешков

ЗАКОНОПРОЕКТ

за отстъпване даром на Българската национална спортна федерация държавния имот в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4

Чл. 1. Отстъпва се даром на Българската национална спортна федерация държавния имот, находящ се в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4, състоящ се от масивна триетажна къща, застроена върху 208 кв. м. и 354.50 кв. м. дворно място, при граници: Георги Гюламила, наследници на Никола Караджа, наследници на Илия Д. Вълчев, д-во „Балкан“, наследници на Георги Савов, Арон Араф със с-ве и ул. „Бачо Киро“.

Нотариалният акт за собственост, както и необходимите по съставянето му документи се освобождават от всякакви държавни и общински такси, мита, герб и др.

Чл. 2. Когато Българската национална спортна федерация престане да съществува, имотът ведно с всичките му подобрения остава в собственост на държавата.

Председателствуваш д-р Петър Кьосеиванов: Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за отстъпване даром на Българската национална спортна федерация

държавния имот в гр. София, ул. „Бачо Киро“ № 4, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще се изпрати в комисията по Министерството на земеделието и държавните имоти.

Минаваме на точка втора от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за отстъпване даром от държавата на Съюза на бойците от фронта в България покрития недвижим имот, находящ се в София, ул. „Клементина“ № 10.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик **Димитър Марчев**: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за отстъпване даром на Съюза на бойците от фронта в България държавния имот в гр. София, ул. „Клементина“ № 10

Г-да народни представители! Държавата е собственица на имота, находящ се в гр. София, ул. „Клементина“ № 10, състоящ се от масивна двуетажна къща, застроена върху 378.33 кв. метра и 28.10 кв. метра дворно място.

С 53. постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му на 10 август 1943 г., протокол № 113, на основание чл. 96, буква „б“, от закона против спекулата с недвижими имоти и § 1, буква „б“, от правилника за приложението му, същият държавен имот е отстъпен на Съюза на бойците от фронта в България срещу заплащане на сумата 6.312.500 лв.

Съюзът на бойците от фронта в България моли да му се отстъпи даром този държавен имот, тъй като средствата, с които разполагал, били доста ограничени и нямал възможност да изплати стойността му.

Заслугите на бойците от фронта към отечеството са известни.

С отстъпването този държавен имот на Съюза на бойците от фронта в България ще се даде реален израз на почит и признателност към същите, което ще поддействува възпитателно към младото поколение.

Този имот ще послужи като дом на българските бойци от фронта и ще буди в съзнанието на бъдещите бойци готовност за жертва за родината.

Пред вид на това, намирам за уместно да се удовлетвори молбата на Съюза на бойците от фронта в България, като му се отстъпи даром държавният имот в гр. София, ул. „Клементина“ № 10.

Моля ви, г-да народни представители, да гласувате предложението в законопроект.

Гр. София, ноември 1943 г.

Министър на земеделието и държавните имоти: **Д-р Ив. Бешков**

ЗАКОНОПРОЕКТ

за отстъпване даром на Съюза на бойците от фронта в България държавния имот в гр. София, ул. „Клементина“ № 10

Чл. 1. Отстъпва се даром на Съюза на бойците от фронта в България държавният имот, находящ се в гр. София, ул. „Клементина“ № 10, състоящ се от масивна двуетажна къща, застроена върху 378.33 кв. метра и 28.10 кв. метра двор, при граници: н-ци на Йосиф Минчев, Юсев Маджар, д-р Георгиев, ул. „Клементина“ и ул. „Цар Калоян“.

Нотариалният акт за собственост, както и необходимите по съставянето му документи се освобождават от всякакви държавни и общински такси, мита, герб и други.

Чл. 2. Когато Съюзът на бойците от фронта в България престане да съществува, имотът ведно с всичките му подобрения остава в собственост на държавата.

Председателстващ **д-р Петър Кюсеианов**: Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за отстъпване даром на Съюза на бойците от фронта в България държавния имот в гр. София, ул. „Клементина“ № 10, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще бъде изпратен в комисията по Министерството на земеделието и държавните имоти.

Преминаваме към точка трета от дневния ред:

Първо четене на проектоотговора на тронното слово.

Моля г-н докладчика да докладва проектоотговора на тронното слово.

Докладчик **Деян Деянов**: Г-да народни представители! Текстът на проектоотговора на тронното слово има следното съдържание: (Чете)

„Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народното представителство ви благодарим за приветствията, които му отправяте, явявайки се пред Народното събрание от името на Негово Величество Симеон II, цар на българите.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народните представители, заедно с целия български народ, горчиво оплакват ранната кончина на своя обичан и мъдър владетел, О'Бозе почившия цар Борис III, която потопи всички българи в неизмерима скръб.

Светлата и скъпа памет на царя-обединител ще пребъде вечно по цялата българска земя, а неговите завети и примери ще вдъхват народните представители да продължат с вяра в бъдещето на Родината великото историческо народно дело, за което незабравимият за народа покойник неуморно, предано и с любов работи през целия си живот.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народното представителство е доволно, че външната политика на правителството, въодушевявана от желанието да се запази мир

ът на Балканите, продължава да се провежда в установените вече закони, защото нейната цел е да осигури интересите на България и да закрепи обединението на българския народ, постигнато с мощната подкрепа на великия германски Райх и на неговите съюзници, както и с многобройните жертви, дадени досега от българския народ в борбата му за постигане на неговите национални идеали.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

С задоволство и вяра народното представителство посреща уверението на правителството, че то прави и ще направи всичко, каквото трябва, за да се запази единството на народа и да се издигне и затвърди още повече неговият дух, за да може народът да посрещне всички събития и да превъзмогне всички затруднения в своя път.

Нека правителството стори всичко възможно, за да осигури вътрешния ред, и нека то не се колебае да вземе най-строги мерки срещу всеки опит, откъдето и да изхожда той, да се смути спокойствието на страната. Ние ще одобрим тези мерки.

Нека правителството продължи да прилага още то-засилено провежданата досега социална политика, като същевременно продължи да насочва своето внимание и все по-големите си грижи към освободените земи. Ние напълно одобряваме тази политика.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народното представителство вижда с радост, че родната войска, обкръжена от нашата и на целия български народ обич, стои бодро на своя пост и е готова да защитава границите на обединена България.

Народните представители, затрогнати, че тя се вдъхновява от високите идеали и традиции на нашето бойно минало, са доволни и се радват, че при непрестанните грижи на правителството войската продължава неуморно да усъвършенствува своята подготовка и да засилва своята мощ.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Волята на българския народ е насочена към духовен възход. Народното представителство с готовност ще подпомогне всички усилия на правителството за правилното развитие на народната просвета и култура, за да закрепи още по-мощно българският национален дух.

Народните представители енергично ще подкрепят усилената работа на правителството, която чрез справедливо правораздаване се стреми към още по-пълното затвърдяване на установения правов ред, с цел да се задоволи чувството на правда и се заякчи още повече връзката между народ и държава.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

За да се утвърдят основните начала на финансовата политика на правителството, за здрава национална монета, икономия на средствата във всички области, социална справедливост при облаганията и данъците, народните представители ще подкрепят най-енергично правителството, за да не се позволят никакви смущения в финансовия живот на страната.

Народното представителство ще подпомогне правителството да стори всичко необходимо, за да посрещне нарастващите нужди на държавата и народната отбрана, чрез средствата на бюджета или с вътрешно самофинансиране, защото световната война продължава да бушува с неотслабваща сила и предизвиква напрежение на държавните финанси и народното стопанство.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народните представители с задоволство посрещат проявените старания на правителството за народното ни стопанство в неговата цялост. Те ще одобряват всички мерки на правителството, с които то ще насърчи, подпомогне и ръководи земеделието, търговията, индустрията, занаятите и труда, за да бъдат и останат единни и сплотени в трудовия фронт на нацията създателите на стопанските блага. Мероприятията на правителството, чрез които то ще се стреми да засили производството във всички области на стопанския живот, да даде по-справедливо и навременно разпределение на суровите материали и добитите продукти, както и да поддържа справедливи и устойчиви цени, за да увеличи националния доход и да се повдигне стопанската мощ на народа, се посрещат от народните представители с задоволство.

Народните представители ценят и одобряват желанието на правителството да повдигне българската материална култура на то-голяма висота и са доволни, че благоустрояването на страната ще продължи, за да се създад по-добри условия за благополучие и благоденствие на българския народ.

Ваше Царско Височество, Господа Регенти,

Народните представители ще следват заветите и политическите разбирания на О'Бозе почившия цар Борис III обединител и най-грижливо ще проучат всички мероприятия, които правителството ще предложи през V редовна сесия на XXV обикновено Народно събрание, с вяра в божията премъдрост, за да ни вдъхновява и ръководи в нашата тежка и ютговорна работа за България.

Да живее Негово Величество Симеон II, цар на българите!

Да живее Нейно Величество Царицата-майка!

Да живеят Регентите!

Да живее България!

Председателстващ **д-р Петър Кюсеианов**: Има думата на народния представител г-н д-р Георги Липовански.

Д-р Георги Липовански: (От трибуната) Г-да народни представители! Тронното слово, което е обект на нашите дебати, ще остане като важен исторически документ в дневниците на Народното събрание, защото се произнася в много важен исторически момент и е първото такова, което се произнася от г-да регентите името на малолетния цар Симеон II.

Както трябваше и да бъде, то почва със смъртта на Негово Величество царя-обединител Борис III. Историята не помни владетел да бъде така много и така сърдечно оплакван от своя народ, а българската история не помни момент, в който българският народ да бъде така единен и така сплотен, както в момента, когато съдбата му прати това тежко изпитание.

Рано починалият обаче цар ще бъде доволен, че народът, за който той даде живота си, със спокойствие и с ни най-малко сътресение изживя това печално събитие и със спокойствие и одобрение посрещна създаването на държавните институции, които се явиха като последица от това събитие. Една от тия последици беше и образуването на новия кабинет под шефството на г-н Добри Божилов. При самото процедиране на неговото образуване характерно беше, че от легиматни нови министри трима са избрани из средите на Парламента. Това може само да ни радва. Но заедно с тоя факт възниква един въпрос, който, според мен, ще трябва Парламентът да разреши: това е въпросът за техните депутатски мандати. Тия наши другари не са си подали оставката като депутати. И аз смятам, че не бива и да я подават, затова, защото добре ще бъде, когато вобщие депутатите, които стават министри и след това напускат министерските си места, не напускат и Парламента, защото, добили опитността на министри, те ще бъдат и добри, опитни депутати. Та аз смятам, че този въпрос, било с едно тълкувателно решение, или изменение на чл. 17, алинея първа, от избирателния закон, ще трябва Парламентът да го разреши, като им запази, както казах, депутатските мандати.

Г-да народни представители! В тронното слово се говори за осигуряване на вътрешния ред и спокойствието на страната. Трябва да признаем, че нашият другар Дочо Христов пое Вътрешното министерство в един момент, когато това спокойствие беше твърде много нарушено от върлуващи нелегални чети и ние трябва да признаем големите усилия, които той употребява, за да може нарушеното спокойствие да бъде възстановено.

Четническото проявление у нас не отговаря нито на политическите концепции, нито на стопанската идеология, нито на настроенията и бита на българския народ. То се явява като едно отръжение на външните военни събития и на добре водената пропаганда. То е повлияло следователно от добре водената пропаганда отвън. Вследствие на тая пропаганда се явяват тия младежки увлечения, резултат на които са тия нелегални действия. Трябва да признаем обаче, че докато действията на противниковата пропаганда са така умели и дават такива добри резултати, нашата Национална пропаганда е твърде много анемична и в това отношение трябва по-голямо активизиране.

Г-да народни представители! Усилията, които правим ние депутатите, нашите речи по градове и села и физическата сила на полицията не стигат. Нужда е повече пропаганда. На оная пропаганда, която се върши от страна на противника, трябва да се отговори с друга пропаганда, добре организирана, за която обаче е необходимо майсторство, такт, умение и една планомерна работа.

Но ние трябва да признаем, че нашият народ има здрав дух, че той е трезвен. Не можем да отречем, че за да се поддържа устойчивостта на този здрав дух, твърде много работи българският вестникар. Не зная дали някой може да отрече, че националната пропаганда у нас днес най-добре се провежда от българската преса, от българския вестник. Затова смятам, че държавата трябва да бъде благодарна на българския вестникар.

Но, г-да, това не стига. Трябва да се вземат всички мерки да не се допуска в никакъв случай, шото народът да загуби своята съпротивителна сила срещу пристъпите на противниковата пропаганда. С цената на всички жертви не трябва да се допуска нито за момент, шото народът да изгуби вярата в силата и престижа на държавната власт.

Ето с няколко думи моите пожелания по отношение на вътрешната политика, която в настоящия момент нашето правителство трябва да води.

Покрай вътрешно-политическите въпроси особено значение при днешната военна конюнктура имат стопанските проблеми, защото те са проблеми на военновременното стопанство. В Унгария има заведена една много интересна и много полезна практика. Там в края на всеки месец Министерството на пропагандата за национална защита — така се нарича то — устроява конференции за информиране на стопанските среди. На последната конференция, която стана на 25 октомври т. г., се явиха министърът на финансите г-н д-р Ремени Шнелер, заедно с министъра на пропагандата г-н Стефан, с държавните секретари, които завеждат различните стопански и финансови служби при отделните министерства, както и видни представители на стопанските и професионални организации. В тая конференция се разгледаха всички актуални финансови и стопански въпроси, които интересуват унгарското национално стопанство. На тая конференция дадоха своите обяснения и присъстващите двама министри. Стопанската структура на България е твърде много прилична с тая на Унгария поради това, че и двете са главно земеделски страни, с тая разлика, че в Унгария индустрията, особено тежката, е повече развита. Затова аз си позволявам тук да ви предам — това ще бъде интересно за нас, за да си направим по-нататъшните заключения — как министърът на финансите г-н д-р Ремени Шнелер, човек със световна известност, като голям стопановед и финансист, разглежда стопанските проблеми, за да видим дали правилно ги разглеждаме и насочваме у нас.

Ако анализираме причините за страха от инфлация, казва г-н Ремени Шнелер, ще видим, че те се коренят в два факта: в увеличението на банкнотното обращение и в процеса на поскупяването. Но размерът на увеличеното банкнотно обращение у нас няма какво да ни тревожи, защото то отговаря на нарасналите нужди от повече банкноти вследствие на увеличената територия и на уве-

личеното население и вследствие на това — и на увеличените сделки, и на задържането в населението банкноти, които се явяват в размер на около 1 милиард пенгю. Втората причина, това е процесът на поскупяването. Поскупяването на цените не значи инфлация. При всяка война има поскупяване, но в населението се създава психологически страх, че това поскупяване ще даде инфлация. За да се борим с това заблуждение, в народа трябва да се затвърди убеждението, че има и се поддържа едно положение на официално ценообразуване и че има една ефикасна борба от страна на правителството с черния пазар. Но много по-резултатни са стопанските мерки, отколкото наказателните санкции. И когато ще трябва да се проучат причините, стига се до главния и съществен елемент — производството. Ремени Шнелер се провиква: „Производство, производство и производство.“ Но да се произвеждат най-напред само необходимите продукти, и то такива, които по-малко ще отидат на черния пазар. Системна организация за правилно разпределяне на производството за задоволяване по възможност пълните нужди на консуматора, за да се намалят клиентите на черния пазар. Знаем, че цените се покачват от черния пазар. Най-ефикасната борба с него е, когато се намалят продуктите, които са негов обект, и неговите клиенти, ония, които търсят черния пазар.“

Как стои въпросът с проблема на цените и снабдяването у нас?

Ние сме възприели егалитарната купонна система, която има за свои основни принципи общественото запасаване и разпределянето поравно на глава. Фигуративно ние трябва да си представим две стаи. В едната стая са вложени всички продукти, които се произвеждат или внасят от чужбина, а в другата стая, да кажем, се намират всички ония граждани, за които държавата се грижи. Всички продукти, които се намират в складовата стая, следователно ще се разпределят поравно на глава между гражданите, които ще заплатят това, което им се дава по определени цени. Наглед това е много проста и много ясна и лесна система и мнозина се чудят защо въпреки това проблемът за снабдяването и цените стои още неразрешен. Защото се явяват някои факти, които мъчно биха могли да се обяснят, като например вие си спомняте миналата година, докато картофите бяха свободни, софиянци ги купуваха по 10 лв. килограма, а когато бяха поставени под режим, те изчезнаха и софиянци, за да могат да се снабдят с картофи, трябваше да ги купуват на черна борса по 20 лв. килограма. А в това време доста картофи гниеа по държавните складове. Когато картофите се оставиха на свободна продажба, както тая година, вие вече виждате те да се предлагат дори по 8.50 лв. килограма. Един факт, дребен наглед, но той има своето обяснение, стопански, научно. Тези факти пораждат въпросите: защо и защо? Някои г-да икономисти си задават въпроса: защо още се провежда политиката на изгладняване на София, защо в София няма доста храни, а като излезете вън от София, само на 10 км., ще намерите всичко? И тези „защо“ и „защо“ са много. Тези факти, дребни наглед, са, които фактически карат населението да дохожда до убеждението, че проблемът за снабдяването още не е разрешен.

Четири години ние се лутахме да търсим начин за разрешаване на тая проблема. Двама министри на търговията си отидоха. Налягаме в петата годишнина на войната и все още най-главният проблем на военновременното стопанство, проблемът за снабдяването, още не е разрешен. Че наистина това е така, г-да, че наистина лутаницата продължава, най-доброто доказателство е принудението да се създаде Върховното комисарство на военновременното стопанство. Иззеа се от Министерството на търговията Дирекция на храноизнос и Главното комисарство на снабдяването и се придадох в подчинение на г-н министър-председателя, където е и Дирекцията на гражданската мобилизация. Първото впечатление беше, че от тези три учреждения ще се създаде едно цяло, едно учреждение, което ще направлява, ще дирижира нашето стопанство; значи, ще се създаде едно единствено учреждение — Върховно комисарство на военновременното стопанство. И понеже по една щастлива случайност г-н министър-председателят е същевременно и министър на финансите, явно беше следователно, че целият стопански и финансов живот на отразата ще се дирижира от един център. И наистина, г-да, като една стопанска идеология по-хубаво нещо от това не може да се желае. Фактически обаче ние нямаме едно единно учреждение, а имаме две: Върховното комисарство на военновременното стопанство и Дирекцията на гражданската мобилизация, които си останаха и продължават своя самостоятелен живот и функции.

Тия две учреждения имат едни и същи задачи, едни и същи цели, едни и същи функции и органи.

Г-да народни представители! Аз искам да ви припомня, че когато създадохме Гражданската мобилизация, ние й поставихме като цел, съгласно чл. 1 на закона за Гражданската мобилизация, главно две точки: а) подготовка и провеждане на финансово-стопанската мобилизация и б) осигуряване производството и снабдяването. Ами същите цели има и Върховното комисарство на военновременното стопанство. Като органи за прилагането на закона за гражданската мобилизация — чл. 3 — създадохме: а) Дирекцията за гражданската мобилизация; б) министерствата; в) всички публично-правни учреждения: държавни, общински и автономни и г) всички частни, физически и юридически лица, на които Министерският съвет е възложил да изпълняват длъжности по изпълнението на закона. Ами това са същите органи на Върховното комисарство на военновременното стопанство. За да има координиране и хармония в работата, ние създадохме, ако си спомняте, един висш съвет при Гражданската мобилизация. В този съвет влизат министерствата чрез главните си секретари, професионалните организации, стопанските камари, Българската народна банка, Българската земеделска банка и Дирекцията на храноизноса. В този

съвет, значи, е представен целият финансов и стопански живот на страната. Но същото нещо имаме и в членове 4, 5 и 6 на закона за осигуряване на снабдяването и регулиране на цените, по който закон ще работи върховният комисар на военновременното стопанство чрез Главното комисарство на снабдяването. Значи, създадени са фактически две паралелни учреждения с едни и същи цели, които учреждения ще работят в една и съща област, имат едни и същи функции и ще си служат с едни и същи органи. Фактически Върховното комисарство на военновременното стопанство се състои от Главното комисарство на снабдяването и Дирекцията на храноизноса. Но тези две учреждения не са се откъснали от Дирекцията на гражданската мобилизация. Връзката с нея се поддържа още. Къде и как? Вие знаете, че по силата на закона за гражданската мобилизация Дирекцията на гражданската мобилизация има свои органи, свои служби в Министерството на търговията и чрез тях тя може и дава своите нареждания и на Главното комисарство на снабдяването, и на Дирекцията на храноизноса. По силата на закона тия две учреждения не могат да не изпълняват нарежданията, които Дирекцията на гражданската мобилизация ще им даде. Е, пита се: ако тия две учреждения по един и същи въпрос получат два противоречиви нареждания — от Дирекцията на гражданската мобилизация и от Върховното комисарство за военновременното стопанство, кое от двете нареждания ще изпълняват? Явно е, г-да народни представители, че тук има една двойственост, която трябва да бъде избягната.

Самото създаване на Върховното комисарство на военновременното стопанство като идея съвсем не е лошо. Идеята беше да се създаде единство в дирижирането на стопанството през военна време. Човекът, който възглавява днес това учреждение — един млад, енергичен, с подчертано желание и амбиция за творчество — дава всичките гаранции, че наистина ще ръководи добре това учреждение. Но неговото положение трябва да бъде изяснено, както трябва да бъдат изяснени и задачите на учрежденията, които той ще трябва да възглавява, както ще трябва да бъде изяснено и отношението на Дирекцията на гражданската мобилизация към това учреждение.

Причината, за да се роди идеята за създаването на Върховното комисарство на военновременното стопанство се крие главно в факта, че от 4 години насам процесът на снабдяването у нас не се развива добре. Това показва, г-да народни представители, че или нашата система е лоша, т. е. че принципите, на които тя почива, са погрешни, че те не отговарят на специфичните условия на нашата стопанска структура, или ако няма грешка тук, то изглежда, че хората, които провеждат тази система, не действуват добре. И както обикновено става, истината е може би някъде по средата.

Г-да народни представители! След едни основни проучвания аз си позволявам от мое гледище, по мое скромно мнение, да дам известни препоръки, които смятам, че ще допринесат за разрешаването на тази проблема, която вече 4 години ни занимава при всеки отговор на тронното слово и при всяко разглеждане бюджета на държавата. Необходимо е, според мене: първо, в най-скоро време да се установят ясно задачите на Върховното комисарство на военновременното стопанство, неговите функции и органи, да се изясни отношението на Дирекцията на гражданската мобилизация към него, като се премахне всякаква двойственост; второ, да се проучи нивото на цените на земеделските произведения — разбирам зърнените храни и варивата — и това на продуктите на индустриалните растения — разбирам конопа, лена, памука и т. н. — във връзка с поддържането интереса у производителя за по-голямо производство.

Позволете ми, г-да народни представители, този пункт да го аргументирам с едни проучвания, направени от чужди и наши икономисти. При нормирането на цените трябва да се има пред вид и отношението между цените. Един принос към изясняването на отношението между цените бихме могли да имаме от различията между доходността на стопанската дейност при разните предприятия. Това е особено важно при селското стопанство, където доходността се изразява в някоя сума пари на единица обработваема площ. От Статистическия институт при Софийския университет са направени проучвания на този въпрос, изхождайки от нормираните цени. От тях се вижда например, ако вземем brutния добив в лева на един декар пшеница през 1942 г. за 100, че при ръжта ще бъде 70, при ечемика — 73, при просото — 49, при царевичката — 67, при захарното цвекло — 139, при слънчогледа — 67, при картофите — 286, при памука — 150, при конопа — 205, при лена — 204, при гроздето винени сортове — 450, при десертното грозде — 550, при ягодите — 500.

Г-да народни представители! Вие виждате картините на добива от единица площ земя, изразена в лева съгласно това проучване. Явно е, че така нормираните цени имат значение за производителя, да възбудят или не в него интерес към по-голямо производство.

Въпросът за цените има важно значение както за поддържане в производителя интерес към производството, така и по отношение на една от причините за черната борса, а именно ниско нормираните цени. Тези ниски цени също така са една от важните причини за черната борса. Касае се за ония цени, които са нормирани без да се държи сметка за коstumатата стойност на производството, за отношението между цените на разните свързани помежду си било в производството, било в консумацията стоки, за отношението между доходността на разните стоки, особено при селскостопанското производство.

Г-да народни представители! Като трета препоръка, която си позволявам да дам пред вас, е следната: след добро проучване да се установи своевременно една определена система на предаване земеделските произведения и продуктите на индустриалните растения от производителите на държавата. Много важно е, българ-

ският производител да знае своевременно каква ще бъде системата на предаването на неговите произведения, да няма противоречиви нареждания в тая насока, да няма закъснение, да бъде наясно, за да знае какво ще предава и как ще го предава, за да не става нужда, когато назначим комисаря на памука, да трябва да отива в горите да търси производителите на памука, да ги убеждава и кандадисва, че тук реквизиция няма, а има замяна на суровия памук с оксфорд, с макар и т. н. Всичко това, ако производителят го знаеше, и ако го знаеше навреме, нямаше нужда комисарят на памука да ходи по гората да търси производителите. Те сами щяха да донесат памука, както го донесоха впоследствие и предадоха.

Четвърто. Да се проучи списъкът на продуктите, поставени под монополния режим на Дирекцията на храноизноса, и се види дали стопанските условия не позволяват, някои от тях да бъдат освободени от този режим.

Г-да народни представители! Дирекцията на храноизноса се твърде много претовари, много продукти взема и трябва да се направи едно основно преглеждане на този списък от стопанска гледна точка.

Пето. Да се проучи основно също така списъкът на продуктите, поставени под купонния режим, и да се види не е ли по-целесъобразно някои от тях да се освободят.

Шесто. Да се проучи въпросът за намаление числото на консуматорите, снабдени с купони за дадени артикули, чието производство е по-ограничено.

Седмо. Да се проучи въпросът за организиране на отделно достатъчно снабдяване както на войската, така и на работниците и чиновниците, за да се оттеглят те естествено сами от черния пазар, където, вследствие на голямото предлагане и намалено търсене на продуктите, цените ще спаднат.

Позволете ми тук да ви дам едни интересни проучвания.

Както видяхме, черната борса е една от причините за създаване на психологическото състояние, на страха от инфлацията поради поскупването. За да се води ефикасна борба с нея, трябва да се познават нейните стопански причини. Първата и най-важна, според чужди и наши икономисти, е самата егалитарна купонна система — тая, която ние имаме. При нея се изравнява участието на всички в консумацията, в който случай на едни се дава повече, отколкото съответствува на нормалното им консумативно ниво, а на други — по-малко. В много от тези случаи се явява желанието да се продадат излишните количества, и то при по-високи от нормираните цени.

Една от важните причини за черната борса е и ненавременното и нередовното снабдяване. Купонната система трябва да почива върху определени дажби, които трябва — независимо от това дали са достатъчни или не, дали са големи или малки — да се дават редовно и на определено време. Нередовното снабдяване прави невъзможна планомерността в домакинството, създава условия за уплаха и паника и потиква населението към методи за снабдяване и запасаване, различни от установените от държавната власт.

Осмо. Да се направи коректив на принципа за общественото запасаване за София и някои по-големи градове, където да се допусне за някои само продукти частното запасаване.

За да се направи една крачка напред в организацията на снабдяването, ще трябва да се предприемат решителни действия, които трябва да скъсат с всякаква демогогия. Не е възможно да се проведе една що-годе завършена система на снабдяване, ако на едни съсловия се позволява свободно да продават своите произведения на цени, каквито си искат, а други да се преследват, защото купуват тези произведения. Да се правят обиски по влаковете и по гарите и да се конфискуват продукти, носени за собствено употребление, е една дребнавост, а не мярка, която може да спре контрабандата, щом като причината за нейното появяване се корени в органически условия на стопанския живот.

Девето. Компетентен подбор на лицата, които вземат ръководните служби в учрежденията, които ще прилагат снабдителната система.

Десето. Всички заповеди и нареждания във връзка с прибирането на продуктите и разпределението им да се издават навреме без закъснение и без да си противоречат.

Успехите на една система на снабдяването и нормирането са винаги една функция от капацитета на държавния апарат. Нужни са познания, крайна експедитивност и предвидливост. Нужна е много добра организация, а това значи своевременно да се разпределят задачите по хора, място и време. Нужно е единство в организацията. Тя е свързана с дирижиране на търговията и производството, с туряне ръка над продуктите, с нормиране цените, с разпределение на събрните продукти. Всичките тези функции трябва да бъдат компетентно и авторитетно ръководени, без да срещат пречки от какъвто и да е характер.

Ето, г-да народни представители, в десет точки изложени, според мен, ония мероприятия и положения, които ще трябва да бъдат взети пред вид, за да може най-после въпросът за нашата снабдителна система да бъде уреден и разрешен. Защото съгласете се, прехода е в земеделска България, където Господ е излял своята благодат, където всичко се ражда, където повече от 80% от населението е земеделско и производително, а само 20% е непроизводително, за това непроизводително население от 20% да не може да се намери една система, която да осигури неговото снабдяване и прехрана.

Това имам да кажа по въпроса за нашата стопанска политика. Колкото се касае за нашата финансова политика, там трябва да бъдем спокойни не само затова, че тя се ръководи от опитни ръце, но и затова, защото тя върви по едни изпитани пътища, които досега са дали само добри резултати, които наистина могат само да ни успокоят. Когато при нараснали и големи нужди на държавата ние имаме уравновесен бюджет, не можем да се оплакваме, не

можем да се страхуваме, не можем да изпадне в паника; напротив, трябва да бъдем спокойни, че нашата финансова политика в изтеклите четири години, тъй както тя се ръководи, тъй както тя се одобрява от нас, тъй както я насочваме даже отгук, от Парламента, дава своите резултати. И слава Богу, днес, когато войната навлиза в петата годишнина, ние можем да кажем, че в този сектор ние можем да бъдем спокойни.

Г-да народни представители! В тронното слово е казано: „Външната политика на страната ни, въодушевена от желанието да се запази мирът на Балканите, продължава да се провежда в установените вече насоки.“

Да, тези насоки са наистина много отдавна установени. Те са установени още от времето на Берлинския конгрес, когато след нашето освобождение от Русия България беше разкъсана. Стремелът за обединение на разкъсаните части оттогава се явява не като някоя амбиция на някой политик, нито като империалистичен стремеж; той се явява като идеал на цял един народ, като копнеж на десетки поколения, като една мечта на всеки българин, където и да се намира той по земното кълбо; и най-после това е жизнената необходимост на една нация да живее.

Но, г-да народни представители, това не беше ли политиката и на всички български правителства от освобождението и до днес? Та това беше политиката на днешните уважавани членове на Парламента и на бившите министър-председатели г-н Цанков и г-н Никола Мушанов. И за тази политика ние не можем да не признаем техните заслуги, че е водена добре от тях. Ние не можем да отречем заслугите на г-н Никола Мушанов, който навремето устоя на натиска, България да не влезе в Балканското споразумение, което влизане значеше отказване зъбнаги от националните ни идеали, от идеалите за национално обединение на България.

Г-да! Това е нашата, българската национална политика. Поради нея нашето влизане в тристранния пакт се яви логично и естествено. И ние не можем да не бъдем благодарни на германския Райх, който с кръвта на своите синове спомогна, тази политика най-после да възтържествува, да даде своите резултати и България да добие своето мечтано национално обединение.

България в тази война запази своите редовни дипломатически връзки с Русия. И аз смятам, че днешните ръководители на Русия, макар и от друг политически режим, не могат да не бъдат доволни, че малка България, която техните деди освободиха, днес е постигнала своето национално обединение в ония граници, в които нейните освободители желаеха да я видят.

Но, г-да народни представители, когато по силата на Крайовската спогодба Добруджа беше върната на България, този факт не призна ли се като справедлив и от официална Англия? Днешният премиер на Англия, Чърчил, в известната своя книга, написана след миналата война, не написа ли най-бляскавата защита на българската национална кауза, като каза, че Македония е българска, трябва да принадлежи на България, че България трябва, нейно право е, да има излаз на Егейско море? Кой тогава може да ни обвини, че нашата национална политика не е базирана на справедливостта? Затова нека да го кажем отгук, за да ни чуят всички — че от тази политика никой член на българския Парламент няма да се откаже, че никой от нас, когото българският народ е изпратил тук да го представлява, няма да вдигне ръка за отказ от Добруджа, Тракия и Македония и че никому българският народ не е дал правото да се отказва от тези земи, които са живи части от тялото на България. (Ръкоплескания)

Днес българският войник с пушка в ръка пази границите на тези земи и в този момент аеропланни бомби убиват неговите деца. Защо ги убивате? Какво искате от тях? Каква е тяхната вина? Тяхната вина е, че техните бащи искат да им осигурят хляб и слънце не в чужди земи, не в земи, назовани с мъгливото понятие „жизнено пространство“, а в ясно от историята очертани чисто български земи, напоени с българска кръв и с български сълзи.

Г-да! Бог е поставил България на такова географско място на Балканите, което е кръстовище на големи интереси на велики държави. Войната със страховтна сила бушува и навлиза в своята пета годишнина. България е твърде малка, за да може да натежи на едната или на другата страна на везната, която ще отмери победата на тези или онези интереси. Като балканска държава, тя искрено желае мира на Балканите. Тя чужди земи не е искала и никога няма да иска, и на стремежа за запазване мира на Балканите е изградено и нейното приятелство с южната ни съседка Турция. Нейният именит държавник, нейният председател на републиката Исмет Инюню пред великото народно събрание провъзгласи известни принципи, които ние напълно възприемаме и които могат да бъдат база на едно трайно приятелство между България и Турция. Той каза: „Ние вярваме в установяването на един ред, основан върху искреното сътрудничество на всички свободни малки и големи народи. Нашият идеал е да положим основите на една цивилизация, основана върху свободата и независимостта на народите.“ Ето една база, на която ние винаги можем да имаме разбирателство, искрено приятелство с нашата южна съседка Турция.

България, заемйки, както казах, централно място на Балканите, чрез приятелката си Турция държи връзка с Изтока, а с другата си приятелка Унгария държи връзка с Запада. Между България и Унгария съществува едно здраво приятелство, което никога не е смущавано от противни интереси. Унгария винаги е била една равностепенна защитница на българската национална кауза.

Г-да народни представители! Ние сме по-близо до края на войната, отколкото до нейното начало. Какъв ще бъде той край никой не може да предриче, никой не може да предскаже. Войната често пъти носи големи изненади. Но ние трябва да се подготвим за този ден. И затова и в най-простия, и в най-интелигентния българин трябва да бъде внушено, че за този ден българският народ трябва да бъде абсолютно единен и единомислящ, а физическата сила на

България — нейната армия, трябва да бъде добре дисциплинирана, екипирана, модерно въоръжена и обладана от силен национален дух. Така подготвени ние можем да посрещнем със спокойствие този ден, какъвто и да бъде той.

Но, г-да народни представители, и нашите две приятелки, Унгария и Турция, и те се готвят за този ден. И тайната на тяхната национална политика се състои в четирите принципа, върху които тя е изградена. А те са: първо, поддържане висок национален дух и единство в народа; второ, здраво пазене на границите на държавата; трето, запазване свежи националните сили за онзи момент, който Хитлер нарече пет минути след дванадесетия час; четвърто, лоялно отношение към съюзниците. Ето генералните линии на националната политика на Унгария, възвестени в недавната реч на унгарския министър-председател Калай. Ето и генералните линии на турската национална политика, която остава неизменна и след срещата на Антони Идън с Мемменджюглу в Кайро.

XXV обикновено Народно събрание, драги колеги, е към своя край. Намира се почти на края на своя мандат. Обърнете се назад и проследете неговия живот през 4-те години. Вие ще видите колко исторически моменти преживяхме в тая сграда, колко съдбоносни въпроси трябваше да разрешим! И ние ги разрешавахме със съзнанието за добросъвестно изпълнен дълг към държавата и нацията. Но и колко радости и скърби ние трябваше да преживеем тук! Неумолимата съдба ни грабна така рано нашия любим цар-обединител и покрусил тежко обичаната царица. Но българският народ заедно с нея ще бди над нейния син, сина на великия цар, с пълната вяра, че цар Симеон II ще бъде славен цар на велика и благоденствуваша България. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кюсепанов: Има думата народният представител г-н Иван Батембергски.

Иван Батембергски: (От трибуната. Чете) Г-да народни представители! Първите и последните думи от тронното слово са посветени на този, който си отиде. Дълго неговото име ще се слива с нашите мисли и с нашата бъднина. Събрани сме в най-великите и съдбовни моменти на българската история и на държавата ни.

Царят ни обединител е мъртъв! Когато злокобната вест се разнесе и погребалните камбани удари забиха злоещо, те вселиха във всяко българско сърце ужаса пред царската смърт. Във всяко българско огнище влезе ледена, неумолима и жестока скръб, която обви цялата българска земя в траурен креп, а тук в Парламента, в дома на българския народ, за вечни времена постави мъртвешкия ковчег на най-любимия по света от своя народ монарх.

Скърбта е безпределна, тъгата е вечна, а загубата безмерна. Отражението обаче на тази загуба са много дълбоки. Те не са само в народния траур. С тая загуба, една дълбока, коренна държавна промяна безвъзвратно е извършена. Психологически обаче тя продължава. Въздействието на тази промяна върху цялостния национален живот с отдалечаването на мига от страшната раздяла се задълбочава. Бавно, но неумолимо влиянието на тази психологическа промяна се промъква навсякъде, за да проникне и се докосне до всяка клетка от държавния организъм. От нас зависи да проумеем това и задълбочаването на тази промяна да бъде не разяждане, а да бъде превърнато в повеля за счепление и единство на нацията.

Ето защо всеки предан син на страната ни, без всякакво изключение, във всеки миг трябва да има пред вид, че наред с могъщите събития, които ни обграждат и дебнат, ние ще трябва да се съобразяваме и с това също така могъщо и съдбоносно явление — явлението на извършената държавна и продължаващата в духовите промяна след непоправимата национална загуба.

Този промяна първо премина през разбитото от тъга и печал сърце и през наранената душа на българския народ. Но когато сърцето и душата претърпнат и когато съдбоносни събития надвисват над главата и очакват мъдри и мъжествени решения, тогава тази промяна докосва и волята, която се възражда, и разума, който се съсредоточава в работещата мисъл, при едно вече ново, променено съзнание на българския народ.

Ето защо сега, след загубата, върху съзнанието на осиротелия български народ се слагат нови задачи, носени доскоро от друг — от покойния, а именно: сега и в бъдеще народът самичък да мисли, да обсъжда и да решава съдбините на българската история.

Преди мислеше, решаваше и действуваше един от името и с пълното доверие на целия народ, а сега целият народ трябва да мисли, да решава и да действува като един.

Това е главният белег на извършената държавна и продължаващата в духовите психологическа промяна.

Заради това българският народ отново дълбоко е загрижен тъй, както от десетилетия насам това не е било.

При новото състояние на нещата заседава и българският Парламент, но вече с основно променени задачи, с ново значение и с нова роля. Никога от четвърт век насам неговият символ като представител на народа и държавата ни не е добивал такъв верен и истински смисъл, както в днешните дни.

Напоследък народът в цялата страна загрижено промишлява, а тук в Парламента той символично се е събрал, за да се съвещава в едни исторически дни. Отговорностите на всеки един от нас многократно се увеличили. В нашите заседания ние сме пред изпитанието да установим преди всичко дали правилно сме доловили, почувствували и разбрали народните мисли, чувства и воля. И ако това сме сторили добре, все пак това не е достатъчно. Ние дължим да слагаме и предаваме правилно тук от отговорното място народните тежкения, а не само в кулосите, при частните разговори. Но даже и когато това добре сме направили, то не е всичко и не е достатъчно. Защото в същност голямото изпитание на на-

шите увеличени отговорности в тези исторически дни лежи с цялата си тежест не върху възможните безкомпромисни разисквания, а единствено върху решенията, върху изразената воля на българския Парламент. Защото днес той не е само законодателна власт, както вчера. Днес преди всичко той е вече единственият най-върховен политически институт над всички останали. Той единствен представлява народното върховенство и суверенитета на българската държава и на българския народ в главните и решителни прояви на външната и вътрешната политика на българската държава.

Ето защо нека предупредим, за да не бъдем в последствие превратно разбрани. От обща полза за всички институти в страната ще бъде един нов тон, една нова критика и едно ново държане от страна на народното представителство.

Това е най-забележителната, първата промяна в държавното ни устройство, именно новото положение на българското Народно събрание, изтъкнато от историческите събития, които днес му налагат отново то да встъпи в правата си като най-върховен фактор в държавата.

Обаче веднага трябва да бъде пояснено, че тези права на българския Парламент никога не са бивали нито спъвани, а още по-малко похищавани през царуването на покойния държавен глава. Ставало е тъкмо обратното. След като бяха премахнати от ношен прерват и незащитени от никой политически лица или партии навремето, българският Парламент и конституцията бяха възстановени, възкресени и пламенно закриляни от държавния ни глава.

От своя страна обаче и XXV обикновено Народно събрание ще споделя един ден гордостта на историята, описваща настоящите събития, че то във всички моменти на трудности и величие не само че не е създавало никакви спънки из трудния живот на държавния глава, не само бе негов беззаветно верен сътрудник, но на издигнатата лично от самия й достоен носител царска власт то, Народното събрание, със своята вяност и мъдрост, й придаваше още повече обаяние и още повече държавническа сила. А личността на държавния глава бе обградена с пълното доверие на Народното събрание, което считаше неговата воля и държавни актове — първата за закон, а вторите — за безпогрешни. С това той, държавният ни глава, бе напълно въздигнат и всепризнат като истински държавен и национален вожд и цар, стоящ над всички институти и творещ свободно и самоуверено историята на България, която той сътвори велика.

Не един са били случаите, когато много правителствени действия и правителствени актове биваха не само непопулярни и отрицани, но дори биваха в пълен разрез със схващанията и идеологията на значителна част от народното представителство.

Не веднаж народното представителство мълчаливо понасяше, тук, в Парламента, и навънка от него остри критики за безлично послушание и обвинения за липса на чувството на политическа отговорност. И същото това народно представителство намираще в себе си сили, и то не веднаж, да гласува против своето собствено убеждение, против своето схващане и идеология, но с един разум и с едно твърдо съзнание: че зад актовете на правителствата стоеше един поглед по-дълбок от тоя на всички и с по-голям държавнически и политически обзор, стояха волята и умът на един от най-големите български държавници през всички времена.

И тогава Парламентът вотираше с чистата и спокойна съвест пред себе си и пред Бога и със съзнанието, че с личния компромис сигурно ще е по-добре за страната и че така именно е трябвало да бъде в случая, че така ще е по-добре, защото... той, той беше над всичко.

Но ударът на смъртта повали този стълб на държавата. И може би неговото рухване се дължеше на прекомерните тежести, които той и добре носеше, и добре изнасяше.

Днес обаче този могъщ стълб на държавата вече не стои зад никого. Стои само неговият дух, неговото дело и неговият безмълвен завет, че трябва с всички сили да браним постигнатото.

Но стълбът е повален. Нещата са дълбоко променени. Кой ще го замести? Личност? Коя личност? Подобно дръзновение сигурно не ще да се намери.

Заместник, един единствен остава българският народ в лицето само на Народното събрание, което единствено би могло да бъде авторитетният и здрав стълб-крепител на собствената си държава всред грохота на днешните световни събития. (Ръкоплескания) Това го установяваме не само ние. Това го утвърдиха и най-последните събития. Впрочем така е било винаги в историята.

В моментите на върховно напрежение за народите, най-вече в техните нещастия и трудности, особено през време на войни и времето непосредствено след войните, народният дух, народната цялост и народната съдба, с инстинкта на своето спасение винаги са изтласквали на преден план като решаващ фактор Парламента. Така е било някога, така и ще бъде у нас. Само че известни вкусове към българския Парламент ще трябва своевременно да променят навиците си, защото противното би значило неопределени усложнения.

И аз се питам, ако подобните вкусове бяха взели връх навремето, когато на много пъти се поставяха ultimativни въпроси, при какво положение би се намерила държавата ни, ако при сполетялото я нещастие тя бе остънала без Парламент, или пък с нов Парламент, но такъв, комплектуван по своеобразните методи на безотговорни вълноводители? Сигурно тогава държавата ни би била изправена пред опасни смущения.

Правилно обаче, и то високо оценявано там, откъдето именно трябваше, българският Парламент щастливо остана непокътнат и след смъртта на този, който го възстанови и го крепеше. И така поради това и днес да бъдат налице условията за успешното продължаване на великото му дело.

Когато преди известно време се постави въпросът как и кой ще избере Регентството, отговорът и на теория, и на дело се паде

еднакво и от всички, и от всякъде: XXV обикновено Народно събрание. Защото нека да подчертаем особено силно това, че както от държавно-правно гледище, така и от политическо, до изтичането на мандата му и до възможността за произвеждане на нови избори настоящото Народно събрание остава във всяко отношение най-значимият неатакуем, безспорен и законен институт в страната.

Без съмнение последното се отнася до другите важни държавни институти, само доколкото обаче те се ползват с неговото доверие. А основната, правопроизвеждаща сила в страната на законодател, и то с латентните права вече на законодател-учредител, остава Народното събрание, което със свой държавно-правен акт създаде и института на Регентството. Последният е втората важна държавно-устройствена промяна. Следователно Регентството е негов учреден, вторичен институт.

Този институт, който е продукт на болезнено промените се условия в държавното ни устройство, ще бъде неотразимо дълбоко свързан с бъдещето и с цялата епоха до пълнолетието на царствувания монарх. Заради това този институт следва да бъде по-подробно разглеждан, и което е необходимо — това трябва да стане от две гледища. Първото е държавно-правното гледище.

Размерът на регентската власт е определен в чл. 30 от българската конституция, съгласно който текст членовете на Регентството управляват царството в пределите на царската власт. Така е навсякъде. Обаче във всички конституции по света и в позитивното право на държавите за Регентството се предвиждат различни ограничения, както това е и у нас.

На първо място Регентството управлява не от свое име, а от името на царя. От цялостната царска власт на Регентството принадлежат само управителните права, свързани с упражнението на държавната власт. Колкото се отнася обаче до личните права на царската власт, неделимо свързани с особата на монарха, те остават като привилегия само на царствувания монарх. От последните обаче лични права една малка част, които с закон са били дадени на монарха, могат също така да бъдат дадени на регентите, но изрично, тоже с закон. Те са правата, които са във връзка с успешни на държавно-управителната функция на Регентството, например цивилната листа.

Обсегът на регентската власт почти навсякъде в другите народи е ограничен в дадени, почти еднакви посоки.

Аргументите за това, го оглед на историческото оформяване на този институт, не могат да намерят друго обяснение, освен вековния опит и поуки, които са утвърдили едно отношение на позорение, на съмнение и на недоверчивост към Регентството почти навсякъде, неща, които не са били чужди и на нашия търновски учредител, и на конституцията в нейните текстове.

Така например регентите в България не могат:

1. Да назначават и уволняват настоящиците на възпрепятствувания монарх, нито пък да бъдат настоящици, съгласно членове 32 и 33 от българската конституция.

2. Да свикват Велико народно събрание за избиране на нов цар.

3. Да свикват Велико народно събрание за избиране на нов регент. Съгласно членове 143 и 151, пунктове 1 и 4, от българската конституция, в тия последни два случая, правото да действа е на Министерския съвет.

4. Не могат да свикват Велико народно събрание относно евентуална персонална уния по чл. 7 от българската конституция.

5. И най-същественото, през време на Регентството не може да става никакво изменение и преглеждане на конституцията. Най-характерното недоверие от учредителя към института на Регентството! Изменение и преглеждане на конституцията може да става само при пълнолетен и напълно дееспособен цар, който в случая е поставен като един от органите, за да пази основния ни закон от увлеченията на едно всеилно, а също така и от едно слабо и безхарактерно мнозинство, което би могло да бъде удобен инструмент в ръцете на упорити властолюбци.

6. Една друга особеност на регентската власт е, че нито една от съвременните конституции на монархическите държави не предвижда, че регентите са неотговорни и неприкосновени. А такива постановления са съществували в основните закони на някои държави в миналото. Така че регентите не са освободени от отговорността за своите частни деликти. За да бъдат освободени от тази отговорност, нужно е регентите да бъдат обявени за неприкосновени от българската конституция, която дава тази привилегия, като неделим атрибут, само на царската особа.

Исторически интерес представлява сведението, че предложение в този дух е било направено в 1888 г. в комисията по съставяне проекта на наказателния закон от Дякович. Предложението обаче не е било прието, и при сегашната редакция на наказателния закон в това отношение регентите на България са приравнени с обикновените граждани. Защото монархията може да има само един държавен глава — царствувания цар, а всичките останали са негови равни поданици, включително и регентите.

При политическото разглеждане на института ние трябва да отбележим следното. Нашият учредител е приел 18-годишната възраст за царското пълнолетие, както е почти във всички монархически държави, което очевидно никъде не съпада с обикновеното гражданско пълнолетие. Същият наш учредител обаче проявява дух на подчертан консерватизъм, когато например е определял изискуемата се за народния представител възраст. Много са интересни разискванията в Учредителното народно събрание, което е възприело становището на д-р Странски, който се е обявил срещу съответните текстове на проекта, които са предвиждали 25-годишната възраст за гражданската правоспособност на народния представител, като по този начин, по редакцията на чл. 86, е оставена сегашната възраст. Учредителното народно събрание приемайки тази възраст, едновременно е приело и становището на

д-р Странски, което е било, че „възрастта 25 години не е такава, в която може да се разсъждава зряло за важни работи“. Ясно е, значи, че когато е разглеждал въпроса за регентството, той, нашият учредител, е предпочел по-малкия риск, т. е. недостатъчната зрялост на монарха, допълвяща се в модерната държава с министерската отговорност, и политическия контрол на Парламента, пред другия риск — продължаване времетраенето на регентството, което той е съкратил до най-възможната степен, приемайки 18-годишната възраст за царското пълнолетие.

Очевидно е, че и тук са били в сила общите схващания на почти всички конституционалисти, според които епохите на регентството в историята на народите, почти без изключение, са били епохи на хлабавост и упадък, на вътрешна несигурност и на политическа напрегнатост. Същото можем да кажем и за нашата минала история, а също така и за близката история на нашите съседни, на която поне ние бяхме непосредствени свидетели. Така, регентите Стамболов и Мукуров, поради недоразумения, несправляемост, неприязни и разпри, са игнорирали напълно третия регент Каравелов не само в големите държавни актове, но така също и в малките и дребни актове, където някъде липсва подписът на Каравелов.

С благородното намерение да бъдем предупредителни, правейки сравнение с настоящето у нас, ние спокойно и обективно трябва да отбележим факта, че нашето Регентство днес се състои и от политически лица, и то такива, които в непосредственото минало заемали отговорни места в нашия политически живот. Към тях, от лица и групи из народа и Парламента, се е заемало най-различно политическо отношение. От своя страна безсъмнено и те са им отговаряли със също така най-различно политическо отношение по силата на естеството на политическите борби, в които те са били участници.

Регентското звание и достойние обаче е несъвместимо с подобни политически отношения, следователно налага се много бдителност, такт и усилие от всички, а особено от регентите, за да може да бъдат надраснати политическите слабости и достигната нужната държавническа висота.

За щастие, в Регентството ние имаме династическата фигура на Негово Царско Височество Княз Кирил Преславски, което и успокоява, и ободрява, поради обективната липса в него на посочените слабости. Самичък благородно отстранен се под сянката на братската и княжеска скромност през четвърт век, той винаги е бил настрана от политическите борби и страсти. Никоя политически интрига не са бивали смесвани с неговото име — обротно явление например за монаршеските дворове на нашите съседни и другите. В неговите жилища тече талантливата кръв на българската династия. Той бе най-близкият спътник на своя брат и от детството до смъртта му негов най-доверен приятел във всички дни — в дните на най-големите трудности и в дните на величие от царуването му. А в не малките дни на опасности и рискове той бе неотлъчният му и най-предан личен закрилник. (Ръкоплескания) Не само своя брат, но той никога не напусна и своята родина. Родил се и израснал в нея, участвувал като боец рамо до рамо с българския войник във войните за обединението на нацията, той никога не изостави родината си в дните на миналите й нещастия. Не я изоставя и днес всред сълзите на изпитанията й, когато тъй много е нужен на Родината — за народната обич, за народното признание и за народното спасение.

Неговата изключителна братска любов, вярност и преданост, а от друга страна неговата възраст и семейно положение вдъхват дълбоката вяра в българския народ, че по повелата на providението той е запазен до днес и изпратен нам, за да бди, за да пази като истински баща-покровител младия ни любим цар. („Браво!“ Ръкоплескания)

Той пръв произнесе войнишката си клетва пред новия млад български владетел и ние знаем, че той ще я изпълни с цената на живота си. Тук, в Парламента, той произнесе регентската клетва и тронното слово. При тяхното произнасяне от него ние претърпяхме, защото в неговия глас ние чуваме същия обичен глас на любимия ни покойник цар.

Дано providението му даде търпение, сили и мъдрост, наред с неговия волеви характер и твърдост, за да изпълни надеждите, е които го е окрилил българският народ. Дано регентът Княз Кирил Преславски с твърда ръка, всред окръбта и опасностите, да твори регентско управление, достойно за братското царуване на великия покойник.

И заради всичко това, при избора на регенти, него, както целият народ, така и народното представителство посочиха и избрах единствен във всякакви колебания и спорове. Той бе единствен не само посочен, но и с вдъхновение и с всенародно одобрение избран регент, който и възвисява, и символизира българското Регентство. (Ръкоплескания)

За да осветлим напълно института на Регентството, необходимо е едно сравнително негово политическо разглеждане както с царската власт, която то представлява, така и с личността на починалия държавен глава, за да изтъкнем опасността от известни погрешни имитации и смесвания, които неочаквано в даден момент биха могли да имат съдоносни отражения и последици.

Г-да народни представители! Монархията е наследствена. Единствено личността на царя е свещена и неприкосновена. Той не се избира от никого, а е цар по едно унаследено право, което не му е дадено от никакъв закон и от никой орган. А регентите, които са избираеми, са вторично учреден орган, при наличността на царствуваш монарх. Следователно силата и властта на регентите се облягат единствено върху доверието на Великото народно събрание, от което те се избират и пред което те полагат клетва. С тази клетва именно се осветява институтът, който по този начин свети с даденото доверие на целия български народ. И не заради друго,

а затова именно сегашните регенти положили клетвата тук, пред българския Парламент.

У нас цар Борис III не беше само цар, а и същевременно единствен върховен вожд на страната. Той не беше цар, който съгласно парламентарния неписан закон само царуваше, а цар, който извоюва положението си на цар-вожд, който и царуваше, и цялостно управляваше.

За да достигне обаче до това рядко по своята същина управление, той премина през много тежкия път на ограниченото парламентарно царуване. И до прословутия 19 май той се ползуваше с репутацията, дори и в чужбина, на най-парламентарния монарх в Европа.

След тази дата обаче в отбрана на застрашения трон, в отбрана на суспендираната конституция и разтурения Парламент, след като ги възстанови и утвърди, той пое лично браздите на едно от най-славните царувания и цялостно управление на страната. Извоюваната права на цар Борис III, с които той и царуваше, и управляваше, бяха не конституционен царски атрибут, а едно изключително явление на изключителен държавник и изключителен цар. Неговата сила бе в любовта и доверието на народа и народното признание. И затова неговите дела бяха велики, а короната на неговия трон ще блести най-близко до короната на Симеон Велики.

Колкото се отнася обаче до регентите, те разполагат, както това вече установихме, не с цялата царска власт, а само с управителните й права, без личните царски преорогативи. Следователно, ако регентите, съгласно българската конституция, не могат да упражняват атрибутите на царствувания монарх, толкова по-малко те биха могли да разполагат с лично пък извоюваните права, престиж и ореол на покойния цар, които са вече притежани на историята, а именно с правата му на неоспорван върховен вожд и разпоредител със съдбините на нацията, упражнявани при пълното народно доверие и одобрение. Естествено, не може едно Регентство да почва оттам, от върха, където завърши след 25 години усилие и напрежение едно велико царуване.

Впрочем логическата повеля, извлечена из принципите и текстовете на основния ни закон и в пълно съгласуване със сегашното коренно променено състояние на нещата в страната ни, е, че за регентите е в пълна сила парламентарният принцип: „Царят царува, но не управлява“. Управлението на страната принадлежи на изпълнителната власт, т. е. на Министерския съвет, който управлява под контролата на българския народ в лицето на Народното събрание.

Г-да народни представители! Това в никой случай не значи възвръщане към демократичния партен строй, а значи, при промените се условия, съобразяване и справяне с тези условия чрез утвърждаване на безпартийния режим, съчетан обаче не с националния вожд и цар, който отсъства, а съчетан с народния суверенитет, в името на националното единство и в името на върховната национална съдба.

Последният въпрос при разглеждане института на Регентството е: уволнението на регентите е ли допустимо от българското конституционно право и конституционната ни практика?

По въпроса за несменяемостта на регентите както нашата конституция, така и всички останали конституции на другите монархически държави ни говорят нищо. Обаче на 1 ноември 1886 г. в заседанието на III Велико народно събрание, във връзка с подобен поставен въпрос са станали разисквания и е волирано решение, с което се отговаря утвърдително на този въпрос.

Ще цитирам за случая пасаж от монографията на проф. Владкини „Регентството“, издадена в 1927 г. — стр. 174: „Великото народно събрание е безусловно компетентно да приема оставките на регентите и да избира други на мястото им. Надлежно свикано, то, Великото народно събрание, е компетентно да уволнява неприятните нему регенти и да ги замества с други лица. Това схващане се мотивира не само с произхождащите от принципа за народния суверенитет положения в полза на Великото народно събрание, не само от основното начало, че който назначава, може и да уволнява, но още и затова, че III Велико народно събрание се е признало по начало за компетентно и по този начин е дало на конституцията ни едно автентично тълкуване в този смисъл.“

Известно е, г-да народни представители, че съгласно българската конституция, чл. 44 in fine, единствен институт, който може да дава автентично тълкуване на законите, респективно на конституцията, това е само Народното събрание, а без съмнение с още повече основание пък и Великото народно събрание, което, както виждаме, по интересувания ни въпрос е вече направило това.

Следователно при това положение нашето логическо заключение може да бъде само едно: че обикновеното Народно събрание, което, конституирайки се като Велико народно събрание, избира регентите, до свикването на Великото народно събрание запазва винаги своите учредителни функции по отношение на тях и може винаги отново да се конституира в функциите, в които е действувало при избора, запазвайки си правото да оттегли дадения вот на някой от избраните от него регенти.

Д-р Петър Шишков: Това е явно противоконституционно, г-н Батембергски! Великото народно събрание може само да избира регенти. Ние сме делегирани права, затова противоконституционно и абсурдно е Народното събрание да уволнява регентите.

Иван Батембергски: Вземете конституцията, г-н д-р Шишков, за да се справите с нея.

Някой от народните представители: После ще спорим!

Иван Батембергски: Ако българският народ среща с добри чувства новото правителство и декларацията му от 18 септември,

то, с малки изключения, народното представителство се отнесе без резерви и с одобрение на новия кабинет, оглавяван от симпатиза на Парламента, уважаемият министър-председател г-н Добри Божилов. (Ръкоплескания)

Делото му и идеите му нам са отлично познати и те именно са най-добрият белег на надеждата и вярата за едно управление на такт, на ловкост и на мъдрост, почиващо обаче преди всичко на здравата връзка и сътрудничество между Парламента и правителството, на базата на взаимното уважение и зачитане.

Тази мисъл добива подчертана реалност с новата разумна особеност, различаваща новия кабинет от всички досегашни последни кабинети. Първо, в него, като сътрудници на първия министър, ние виждаме привлечени като министри наши трима отлични другари. Второ, това ново тяхно положение не се е свързало с оставките им като народни представители.

Д-р Никола Минков: Те са народни представители.

Иван Батембергски: Това щях да кажа. И, прето, със своето присъствие в кабинета народните представители-министри внесоха и поддържат нова свежа струя на близост и топлина в сътрудничеството между Парламента и правителството, нещо, което по-рано липсваше.

Предпоставното положение — автоматическите оставки на народните представители, станали министри — днес би било несъвместимо с променените се условия. Това би било печален повод за сериозни несъгласия от страна на Парламента, който сигурно не би се съгласил в тези отговорни времена да се намалява и без това неговият осакатен брой, още повече, че за подобно намаляване, чрез оставки, липова всякаква държавно-политическо съображение и текст в конституцията, а особено пък когато се касае до народни представители, които, без съмнение, имат и своите подчертани качества, щом са били привлечени като министри.

Наред с това обаче нека да отбележим само една от липсите на новия кабинет. При миналогодишните разисквания по бюджета един наш другар посочи пропуската, направен у нас, който други държави, например Унгария, не сториха: ние тук, в залата на българския Парламент, щастливо да срещнем, след произведени избори, народни представители от новоосвободените български земи. Ако това беше пропуснато да се направи, аз мисля, че това можеше да се коригира при съставянето на новото правителство. По този начин символично щеше да бъде одухотворено българското национално и териториално единство чрез представители от новоосвободените български краища, също така достойни българи, каквито са тези от старите предели.

Премиснавам към друг един важен въпрос. Все с оглед на новото положение у нас, аз ще си позволя да направя една констатация, а във връзка с това и една препоръка. Касае се до един много важен държавно-управителен принцип, който навремето беше и крайтъгълният камък на държавническата мъдрост през първата епоха от царуването на покойния ни държавен глава. Той бе непрекъсваемият и честният контакт на последния с народа, а също така и с избраниците му в Парламента. Тази жива връзка обаче добиваше особена сила и яркост и стигаше до символическо съвещание между държавния глава и българския народ при правителствените промени. Последните тогава биваха извършвани само след подробното лично проучване от монарха на личностите и на възможностите за момента. Кога и как в такива случаи се вземаха неговите решения, ние това не знаем. Но те се оповестяваха с държавнически такт и с целесъобразност само след най-подробни и продължителни съвещания с първите политически лица в страната ни. Следователно, ако регентите, упражняващи само управителните права на царската власт, като покойния ни цар — или тримата, или някой от тях — наистина притежаваха народната обич и надежда, то сигурно е, че те правилно ще са се напътвали към спечелване и овладяване на цялостното народно сърце, доверие и одобрение, ако в подобни важни държавни моменти, каквито са правителствените промени, следват същия път на покойния ни цар. Но да се разберем. Касае се до неговия път, изминат в началната 17-годишна епоха на царуване, който именно път единствено го отведе към народната любов, признание и безспорно водачество, свързано с втората и последна епоха на покойния. В такъв случай първите политически лица на страната, наред с обективно притежавания им авторитет на представители на народа, каквито са например председателят и подпредседателят на Парламента, председателите на парламентарните комисии, а също така и някои от отбелязаните народни представители в Парламента, биха били наистина един ценни съветници на Регентството при министерските промени. Регентството сигурно би извършвало държавните си актове много по-добре, ако това би ставало при символическото съвещание с избраници от българския народ, отколкото само с личните съветления на известни съветници, за каквито, естествено, винаги се предпочитат близки и безусловно послушни сътрудници пред даровити и характерни български политици.

Да вземем един пример. Стават две правителствени промени. Първата по-голяма. Повиква се само председателят на Народното събрание за общ разговор по политическото положение на страната, обаче без конкретно обсъждане на голямата предстояща промяна, която се извършва по затворен начин, и все пак трябва да установим, че се извършва добре. Но при тази първа стъпка пострада един важен принцип на парламентарното държавно управление, нещо, което се повтаря и при следващия случай.

Става втората еднолична министерска промяна, за която научава председателят на Парламента много случайно, първо от журналист,

а после с телефонен разговор от министър-председателя, и то един или два часа след извършената промяна, за която всички останали — и Парламентът, и народът — научават от радиото и пресата.

И да народни представители! не се касае за един домашен акт, за които би имала подходяща обстановката на фамилната интимност; касае се за един голям държавен акт, който възбужда народа, защото едновременно и дълбоко засяга неговата съдба и неговите интереси.

Тук е мястото да спомена, че нашият най-нов министър на външните работи бе устроил прием на журналистите и в традиционното по случая слово, между другото, им е казал и следното: „Ще ви замоля само едно нещо — вашето снизхождание, онова снизхождание, което един мъдър и опитен боец оказва на един току-що пристъпил в частта новопроизведен подпоручик...“. Като използваме този случай, който е наистина интересен, ние намираме подходящо място да пожелаем успех на уважаемия български министър на външните работи в трудната задача да води външната политика на страната в толкова тежките времена, като също така му пожелаваме, със своята дейтелност той да може да достигне мъдрите дела, а също и високия ранг, извоюван от неговите предшественици, някои от които, за гордост на България, във външната политика и днес продължават да бъдат считани от всички — считани от всички, но уви, зачитани само в чужбина — като генерали.

Пристъпвам към много сериозния и крайно деликатен въпрос на външната ни политика. Изложена в тронното слово, тя намира в цялостната и пълната одобрение с пояснението: „неизменна вяност към съюзниците, в лицето на Германия“, завещаана ни от покойния ни държавен глава. (Ръкоплескания) „Вяност за вяност.“

В тронното слово изпква силно мисълта за мир на Балканите.

С Румъния и Унгария ние сме и приятели, и съюзници, а с Хърватско сме и във влюбено братство. Сърбия и Гърция не съществуват като суверенни държави, понеже са окупирани. Остава нашата съседка Турция. Не само волята на правителството, но и волята на целия български народ е да живее в мир и във вярно приятелство с турската държава, защото никога в историята на тези два народа приятелските чувства, воли, интереси и съдба не са се тъй напълно покривали, както в настоящите дни пред общата червена опасност. (Ръкоплескания)

На 18 октомври т. г. двама от регентите са били приети от фюрера, с когото са водили разговори по общото положение и по въпросите, интересували двете страни, съгласно издаденото официално съобщение.

Интересно е, че фюрерът, в качеството му на водач и канцлер, е конституционно-учредителният пълномощник на германския народ. Той свиква райхстага, но не в ролята на решаващ орган, защото в райхстага в Германия такава роля, а е само едно събрание, което одобрява решенията на водача. Последният там излага големите и съдбоносни за нацията въпроси, доколкото не би могъл да ги изложи непосредствено пред нацията, като по този начин говори пред целия свят от името на германския народ. Интересно в случая е това, че този велик държавник, с права и положение в държавата си нямащо равно на себе си в цялата политическа история на човечеството, и в този случай, както почти при всички подобни случаи на срещи с представители на чужди държави, се е погрижил и не е пропуснал и на тази среща да присъствува и външният министър на Германия фон Рибентроп. А последният, съгласно много особената националсоциалистическа конституция, е отговорен само пред водача си и не „приподписва“ неговите актове, както това е у нас, а само ги „съподписва“, като лично отговорен само пред водача си, а не и пред райхстага.

При сравнението с нас разликата е огромна. Така, държавният глава в България е неотговорен държавно-правно, но същевременно нито един негов държавно-управителен акт, съгласно чл. 18 и чл. 154 от българската конституция, не може да бъде приведен в изпълнение, нито пък може да придобие държавно-правно значение преди да бъде подписан или утвърден с присъствието, равнозначещо с приподписването, на надлежния отговорен министър. Съгласно чл. 153 от българската конституция, последният поема с това цялата политическа отговорност пред народа, респ. Парламента, като с този акт се покрива и неотговорността на държавния глава, на когото единствен съдия е историята. Този принцип на модерното държавно право е в същност основата на конституционната монархия и нейната сила, която трябва най-внимателно да се пази.

И заради това официалните актове на държавния глава, между които най-типични са сношенията с чуждите държави, чрез срещи с техните представители, стават и трябва да стават в присъствието винаги на външния министър или шефа на отговорното правителство.

За този принцип въобще на министерската отговорност се правиха навремето най-чудновати усилия, за да бъде обяснено и доказано дори и теоретично недоказуемото, а именно: въпреки нетърпящия тълкувание чл. 153 от българската конституция, някои твърдят, че в нея не съществувал политически контрол над правителството, респ. министрите. Чудно е да се спори и отрича съществуването на видими неща. Този принцип на министерската отговорност в същност беше фактически отменен при приложението му, но формално съществуваше. В цялата история на третото българско царство, само в една епоха при втората такава от царуването на покойния монарх, бе отменен с мъдлалното, но и тогава нееднодушно съгласие на българския Парламент, поради отрицателното становище на неприобщените депутати.

При новото положение на нещата обаче у нас, днес вече принципът на министерската отговорност и политическият контрол на Парламента отново са поставени в движение и отново са в сила.

Това е третата важна държавно-устройствена промяна с историческо значение.

Така, акт на държавническа мъдрост и такт извърши шефът на отговорното правителство, г-н Божилов, когато, преди да замине за чужбина, осведоми главата на българския Парламент в лицето на председателя и подпредседателя му, като чрез тях бе зачетено народното представителство, което е станало твърде чувствително на последък. Защото, г-да народни представители, нека да не се забравя, че с всяка нова стъпка на висшите държавни институции от една страна се оформява вътрешният нов стил, установяват се новите отношения и се извайва новата държавна структура, а от друга страна се кове националната история.

Ако за официалните актове, каквито са международните срещи, съгласно членове 18 и 154 от българската конституция, са изрични ограниченията, засягащи царската власт на държавния глава, толкова повече тези ограничения се отнасят до регентите и неотменимо задължават регентите, които също държавно-правно са неотговорни.

Въпреки това обаче, при официалната първа среща на двете съюзени държави през тази есен, едната, България, бе представена само от държавния глава чрез 2/3 от управителните права на царската власт, но — което е най-важното и необяснимо — без присъствието на представител на отговорното правителство, респ. министър-председателя или министъра на външните работи.

Дължим да заявим, че, според нас, зад всеки държавен акт, колкото и съдбоносен да е той, извършен в присъствието или пък дори еднолично от регента княз Кирил Преславски, стои целият народ с цялото си одобрение, още повече пък, когато се касае до срещи и разговори с нашия дълбоко обичан и уважаван съюзник-освободител Германия и великия ѝ фюрер.

Но въпросът е поставен на съвършено друга плоскост. Да не се забравя, че доверието на Парламента към държавните институции и фактическите им права се дава *intuitu personae*, т. е. с оглед към личността. Регентството обаче не е едноличен институт и не се касае само до едного, комуто и народ, и Парламент биха били готови да продължат, дори в самото начало на функциите му, правата и доверието, достойно извоювани от покойният монарх, негов брат.

Регентството, определено от конституцията като колективен институт, се състои и от други лица. Тяхната политическа и държавническа същност е проявена и позната от четиригодишно участие в управлението. При упражняването на предишните им функции и при избора за сегашното им достойние те не са бивали обличани и не са носили ореола на цялостното и безспорното народно и парламентарно доверие и признатие, което се притежава пък от преди малко споменатия един регент. Ето защо за тях Парламентът няма основание да бъде готов към отстъпване на права и власт, принадлежащи на друг институт в държавата. Напротив, при историческата опитност и вековната поука на другите народи, намерили отражение в осторожността и на нашите учредители, и в текстовете на конституцията ни, Парламентът има всички основания да бъде бдителен. Защото, ако в този важен случай от международния живот на страната ни — срещата на двамата регенти с фюрера — мимо изричния запрет на основния ни закон, можеше изпълнителната власт и властта на държавния глава несъвместимо да се държат, сливат и проявяват само от един орган, Регентството, което в същност и притежава функциите единствено на държавния глава, и то от Регентството в изпълнение му състав, то тогава Парламентът има всички основания да допусне, че този случай би могъл да се повтори и при още по-трудни и по-важни моменти от настоящия, и то при срещи с други държави.

Също Парламентът има вече основание да допуска, че такъв случай може да се повтори не само при други съдбоносни обстоятелства, но и при друга комбинация — пак при непълн, 2/3, състав от Регентството, обаче при отсъствието на един от регентите, към когото българският народ има изключително доверие. Още повече, че у нас единството на царската власт се запазва само от проличното Регентство, понеже по изключение сме възприели системата не на едноличното, а на колегиялното Регентство. При подобен случай, станал възможен с оглед на създадения прецедент, този именно регент би могъл да липсва, поради много причини, от състава на непълното 2/3 регентство. Например при пораждането на разногласия, каквито са съществували в миналата история на българското регентство, поради упоритост, която не е чужда и на днешната ни действителност, и които разногласия и упоритост в политическия ни живот са поднасяли както малки, така и огромни изненади и смущения за страната ни, а дори и за нейните най-висши институции.

Впрочем, г-да народни представители, да погледнем, но без очила, за да видим страшните изненади, събития и превратности в света, на които от четири години в тази война сме непосредствени наблюдатели, да видим драматизма на другите народи, някои от които още се огъват под раздвоеността на две правителства и двама държавни глави, най-пресният пример между които е довчерашна Италия на националното единство и днескашна Италия на националния трагизъм, на две правителства и на двама държавни глави.

И вярвам, че тогава нашата предупредителност и осторожност ще бъдат правилно разбрани.

Наред с това обаче разглежданият случай може да се постави на анализ и от друга гледна точка. При безбройните възможности и случаи, но вече неусетни, невидими и непредвидени от конституцията, при управлението на страната, допустимо е, възможно е, Регентството или някои от регентите, поради дългогодишен навик, поради фактическо влияние, което естествено, благодарение на ранга си притежава, или например поради властолюбиви маниери, ако такива му са присъщи, възможно е и тогава да би действувал със същия маниер на сливане управителната, правителствена власт с регентската такава в един и същи ръце.

При подобна възможност изпълнителната власт би могла да бъде фактически постепенно изземвана от ръцете на правителството, на което би останало само амбулантното администриране на държавата.

В историята на народите са съществували, съществуват и сега честолюбци, които разпореждат и действуват с властнически маниер, черпейки сили за това обаче не от собствен престиж, а консумирайки или извоювания, или пък притежавания авторитет на едно и на друго. В една държава като нашата, при промененото ѝ държавоустройствено положение и при един Парламент като нашия, при новата му роля и мисия, в името на националното единство, да се подхранва с непрекъсваеми отстъпки и примирение подобно псевдоначество, това е най-голямата злоупотреба, ако такава би се проявила, и най-голямата опасност именно за истинското единство на нацията и за нейната утрешна, неизвестна съдба.

Ето защо е абсолютно необходимо, особено най-висшите институции в страната ни да зачитат категоричните повели на българската конституция, като всеки институт действувал само в кръга на своите права и функции, без обсебване тези на другите. Защото, ако обратното се прояви в бъдеще, тогава Парламентът ще има тежкия дълг да го счете като важно нарушение на конституцията.

В разговор, един доскорошен, за да не кажа довчерашен, министър ми заяви: „Друго би било вътрешното ни положение, ако държавната власт към приятелите си имаше същото добро държане, както към неприятелите си“. И наистина в това отношение констатациите са печални. Така например през последните 8 години начело на политическата идеология и ръководство на държавата ни стоеше един обществен и политически елит. Къде е той? Само над 100 министри преминаха през там. Къде е причината, че тия случайни хора, когато се разделят с постове си, потъват в неизвестността, като остават или безразлични, или неприятни на режима, или пък най-сетне се третират дори като негови неприятели? А останалите авторитетни граждани, засмат висши ръководни постове в администрацията, къде са и те? — Същата съдба! Да говорим ли за хилядите по-малки служители на режима?

И друг интересен въпрос следва да се постави на правителството. Когато то прощава дори и нелегалните, ще намери ли то достатъчно нравствени сили в себе си, и в следване политиката на миналото правителство ще продължи ли то неговата най-чудновата борба, и то обявена не на конспираторите и държавните врагове, а например на легионерите, ратниците и другите национални сили, които имат само един грях: понеже държавата и никой не ги организира, те сами вършат това в борбата си срещу антидържавните елементи, които обаче се организират с интернационалната стихия и интернационалните средства — на чуждото злато и оръжия — и то за унищожението на България?

Това бе наистина една грешка на миналото правителство. Историческа, и то апокрифна неистина и историческа неправда е обвинението, което се хвърли на 15 септември 1942 г. в една реч във Военния клуб срещу тези млади национални сили у нас, че те желали да посегнат — на кого? — на прерогативите на царя! Рядко е имало у нас по-чиста и, най-важно, по-борческа млада обществена сила от националната. От деня на своето раждане тя е носила своята съдба на неизменна вяност и преданост към двата светли символа: царя и родината. За тези два символа, за тях именно тези младежи и млади смели мъже волеяха навремето борбата, и ударно и просветно, срещу комунизъм, интегрализъм, пладнярство и републиканство. Водеха борбата и се жертвуваха за нея! Това ставаше всякога, в същото време, когато много политици наблюдаваха безучастни борбата като скрити зрители, а други, настоящи обвинители, упражняваха спокойна професия, далеч от неспокойната обществена и борби, приютени в разни тихи и спокойни места, например научни институти или професорски кабинети.

И когато от една страна се гонят националните сили, едновременно с това бивши врагове на държавата се въздигат на високи постове и стават выдающи личности на режима. Г-да народни представители! Случаите са много. Аз ще ви посоча един интересен и може би — не може би, но потресаещ случай. Тази книга (посочва я) писана преди 19 години от едно приближено на режима лице — вярно на идеите си, в дните на неговата младост. За да видите какво е съдържанието на тази книга, ще ви цитирам само няколко думи от нея. Сигурно такава втора книга срещу България ще е писана.

На стр. 238 е нарисувана карикатурата на покойния ни цар, под който е написано: „Цар Борис последни! Водач на превратажките!“

На стр. 58 е написано за нашия цар следното: „Кръвожадният цар: кръвожадният Борис последни“. А на стр. 239 за нашата национална ценност и нашето национално богатство и достойние — нашата династия, се казва: „Тя е била и е нещастие за България и за българския народ“.

Гето Кръстев и други народни представители: Кой е авторът? Кажете му името. Искаме да го чуем.

Иван Батембергски: Г-да народни представители! Тази книга преди 19 години, значи, в младостта на този човек, е написана от сегашния главен секретар на Българските земеделски задруги д-р Асен Лешов.

Възражения от разни страни: А-а-а! (Оживление)

Иван Батембергски: Съставена на български език, преведена и напечатана на чешки език!

Тодор Кожухаров: Е-й-й!

Един народен представител: Колко време в Чехия е писал тази работа?

Гето Кръстев: Той е толкова чех, колкото и българин.

Иван Батембергски: Г-да народни представители! Аз разбирам едно състрадание, аз разбирам еволюция на човешките идеи, аз разбирам превъплъщението на човешката личност, разбирам милости и снизхождение на държавата, разбирам пропката на майката-родина, в недра на която може блудният син да се върне и да почне да торн земята ѝ, като със своя труд и пот изкарва своята прехрана на едно скромно и тихо съществуване. Но подобни личности, г-да, да се вземат и от калта на техния минал позор да се въздигнат в светлината на един нов режим, на едно управление, творещо нов ред и порядък, и върху тяхното опетнено чело да се слага ореолът на възпитатели — на кого? — на българския селянин, този бисер на България, при когото тази личност ще трябва да отиде, за да го възпитава в любов към родината, в чест, във върност към цар, към трон, към династията и към държавата — това е страшно, г-да! (Ръкоплескания)

Тодор Кожухаров: Кой го е назначил?

Иван Батембергски: Г-да! Аз нямам фамилното наследство, нито фамилната добродетел да бъда милостив, или да бъда щедър, или пък да бъда спасител на подобни безотечественици. Напротив, г-да, аз съм имал случай на други места — моите другари знаят — да изнасям и други случаи. Но, г-да, аз мисля, че подобни неща действително са много мъчителни и много тежки! И аз моля, моля ония, от които това зависи, да вземат акт от тези мои думи, защото аз поставих този въпрос, ходих и при много места, давах и книгата, ходих и при български министри и им го казвах, обаче те отговаряха: „Не зависи от мен.“

Ето защо, уважаеми г-н министър-председателю, аз Ви моля да изпълните Вашия дълг — аз зная, че Вие ще направите това — като поправите поне тази непростима грешка на Вашия предшественик.

Г-да народни представители! Правителството на министър-председателя г-н Добри Божилов е натоварено да управлява България, когато съдбата изисква извънредното на една велика мисия от историческия пост, който правителството заема, мисия, която надхвърля рамките на политическия режим и се свързва със съдбата на нацията.

От висотата на заемания пост така ще трябва да прозвучи тревожният сигнал, че той да залее цялата страна и да проникне в пулса на свежата и буйна кръв на младите поколения и да стигне до разума на всички по-стари синове на родната ни земя. Не само към формациите и организациите на режима, а към всички, които или са дали доказателства, или са готови за национална борба и жертва.

Върховният призив трябва да се даде без изключение към всички национални сили в България. И всеки един от неизвестните мъдци, до големите имена на съвременниците ни, какъвто е например старият парламентарен д-р Никола Мушанов, всички те ще трябва да чуят тревожния призив и когато виждат в държавата ни една променена политическа обстановка на нещата, всички те трябва да се отзоват на този тревожен призив!

А променената политическа обстановка може и ще трябва да им даде нравствените и духовни сили, а също така да им внуши и повелята, че те всички трябва да потиснат малките различия, които ни делат. И както това със своя държавнически акт направил проф. Александър Цанков — докато изпитанията виснат над главата на отечеството ни, в неговото само име те да протегнат ръцете си. Така да образуваме гражданската национална армия на България, състояща се от деоношно блящи воли и енергии, готови да паднат, но да успеят в светия си идеал и дълг, който единствено ги свързва: запазването, вътре и вън от границите, обединената родина от всички нейни вътрешни и външни неприятели.

В дните на неизвестности за народите и в дните на тревоги, на траур и злочестини за нашия народ, там е нашето спасение — в истинското национално единство! Какво стана с голямата оповестена акция на миналото правителство за политизиране на чиновничеството? Нищо! Това, което стана и с участието на илюзорната обществена сила. Късно е вече за подобни акции! Не натам, а към друго: към истинското национално единство, и то такава с ударни задачи, там да хвърлим вълхновеност и саможертвата си ние, народните представители, които смело носим и живеем съдбата на убитите си другари Сотир Янев и Запрян Клявков.

Да събудим всред 8-милионния български народ дрямката и летаргията на националните му сили, над които шепат от няколко стотин безотечественици вършат опустошителното си дело. Стига безгънжно и лениво самоизлъгване! То води към гибел! Да се стреснем и събудим, да се съединим и с истинското национално единство да преминем в шурм срещу вътрешните врагове, които убиват и палат земята ни, да преминем в шурм и не те нас и държавата ни, а ние тях безмилостно да унищожим!

Инак, ако останем с похиспивните си илюзии, да не забравяме, че в бъдещето могат да дойдат и много по-тежки дни от настоящите. Защото един разкапал се вътрешно народ, прояден от самоизлъгване и безгрижие, а от друга страна гъмжащ с предавали от вътре, сигурно ще представлява магнит, привличащ апетита на слаби и силни, за които би било лека разходка нашествието в земята ни и добро утешение — свободата ни.

Но ако в шурма на българското разбудяване ние осъществим истинското национално единство, тогава дори и в най-лошите дни, ако такива дойдат, сигурно изтощените от дълга война, биещи се армии, които и да са те, не ще посмеят, не ще пожелаят да се до-стопят и доунищожат срещу такова истинско национално единство,

застанало твърдо зад една от най-храбрите армии на света, каквато е българската армия. Защото тогава тя, заедно с цял фанатичен и героичен народ, ще бъде готова да загине до последното мъжко българско сърце, но да спаси обединените ни граници, за да бъде всевечна нашата велика родина!

Г-да народни представители! Българският народ, преминал през величието, но и през изпитанията на три царства, трябва да изпие до дъно чашата на страданията с последното, царското разпятие. И като че ли чрез него, чрез мъките на страдалица си цар и чрез царската Голгота да бъде по-достоеен и изкупил националното си възкресение.

С поглед към съдбоносните военни събития и непрогледното бъдеще, с потискаващия спомен и свещения гняв в душата, срещу последното сатанинско въздушно нападение на англо-саксонските гангстери и убийци над българското беднячество, жени и деца, аз се помолвам, отправям молитвата си към небето, където сигурно там някъде, по-близо до същето на Бога, стои той, покойният, нашият мъртъв, но безсмъртен цар. И той сигурно заедно с нас се моли на Всевишния да окриля, да пази, да бди и за величието на България, да благослови младите български поколения и тях поне да направи щастливи в бъдещето. А ние младите и стари български мъже, които живяхме със съзнанието, че сме синове на единствения велик народ на Балканите, ние дълбоко вярваме в него. Ние имаме вярата на нашите прадеди; ние дълбоко вярваме, че днес отново се повтаря историята на първото българско царство. Ние дълбоко вярваме, че след дългото и мъдро царуване на светеца цар Борис III — обединител, неговото дело ще бъде подето от цялата обединена и единна нация и под бащинските и регентски грижи на Княз Кирил Преславски неговото дело ще продължи, за да бъде наследено от втория златен век и от втория Симеон Велики, днешният цар-дете, а утрешният Симеон Велики, цар на велика, безсмъртна и грядуща България! (Ръкоплескания)

Д-р Никола Минков: Г-н председателю! Малко отдиш дайте!

Председателстващ д-р Петър Кюсепванов: Давам 10 минути отдиш.

(След отдиша)

Председателстващ д-р Петър Кюсепванов: (Звъни) Заседанието продължава.

Има думата народният представител Димитър Андреев.

Димитър Андреев: (От трибуната) Г-да народни представители! Почти всички, които са говорили от това място по отговора на тронното слово, обикновено са отбягвали да се публичат из подробности, като са гледали да засегнат само общата линия на правителствената политика. Това е уместно, особено за изключителните времена, в които живеем, когато всяко излизно приказване е вредно и опасно.

На свой ред и аз в късото време, с което разполагам, ще засегна някои от въпросите на тази политика, като ще следвам реда, по който те са засегнати в тронното слово. Същевременно ще направя някои констатации и ще се опитам, доколкото силите ми позволяват, да посоча на онова, което трябва да се направи, за да се постигне онова, което днес българският народ се стреми да постигне — неговото обединение, закрепването на това обединение и извоюване признаването му от нашите врагове. Може би някои от тези констатации не ще са приятни и оптимистични, може би някои от тях ще изглеждат тъжни и невесели, а дори и да чертаят нерадостни изгледи за утрешния ден. Каквито и да са обаче тези констатации, те не трябва нито да се замълчават, нито пък да ни плашат. Защото никак злото не би могло да се лекува, нито пък ние трябва да бъдем тък. Не е необходимо от друга страна да подценявам, че аз ще говоря като българин, който няма намерение да създава трудности на властта, което е дълг днес на всеки един от нас. Но аз не искам да бъда като онези, които са смутени и неспокойни от положението, нито пък като онези, които са безгрижни, весели и увлечени само в изграждане на личното си благополучие, нехаят към утрешната съдба на българския народ. Аз ще кажа обективно само онова, което трябва и което може да се каже днес.

Г-да народни представители! В тронното слово на първо място стои печалната констатация за скъпата загуба от ранната кончина на о' Боже почившия цар Борис III и уверението, че неговият пример и неговите завети ще ни вдъхновяват да следваме, с всички сили и с пълна вяра в бъдещето на нашата Родина, великото историческо народно дело, за което непрежатиият покойник неуморно с грижи и с любов работи през целия си живот. Наистина загубата от смъртта на покойния цар беше неизмерима, но българският народ понесе с твърдост тежкия удар на съдбата и не се отдаде нито на отчаяние, нито на униние. Безпределната скръб беше лесно обяснима човешко чувство към любимия вожд, цар и бача. Отиде си обаче тленното, преходното. За нас остана безсмъртната, вечната идея за българската Родина, остана делото на великия цар, остана неговият невръстен син, любимият ни цар Симеон II, който е нов символ на тази вечна идея, остана най-послед преминалият през вековете здрав държавнически дух на българския народ. Защото не е пресилено твърдението, че ако древните гърци дават изкуството на света, ако евреите дават религията, то преди 13 века българите дават най-здравите начала за държавно устройство. Защото само тъй би могло да се обясни чудото, че Аспарух с така наречената си „малка ординка“ успява да създаде на Балканите, на това кръстопътно място, където са преминавали и изчезнали толкова народи, една държава, която в скоро време става достоен съперник на най-мошната, най-културната и най-обширната по онова време Източна римска или Византийска империя.

Пътят, по който цар Борис води българския народ, беше път, посочен още от старите български царе. Със своята мъдрост, грижи и умение цар Борис води българския народ по пътя, посочен още от Аспаруха и следван в продължение на тринадесет столетия. И в неговите стремежи нямаше нито шовинизъм, нито максимализъм, нямаше увлечения, нито пък изкуствени внушения отвън. Българските земи Добруджа, Мизия, Тракия, Македония и Беломорието, поради физико-географски, етнографски и исторически фактори, са представлявали винаги една народностна, езикова и верска общност. Цар Борис III продължи делото на своите предшественици от първото и второто българско царство и осъществи възделеленията на българския народ да образува от тези земи и една политическа общност.

Ето защо ние ще следваме този път. Ние ще следваме пътя на царя-обединител, защото това се пада от жизнените интереси на българския народ и от неговите исторически права. Ние ще следваме заветите на царя-обединител, защото това са заветите на Аспаруха, Симеона, на Иван Асена II, защото това са заветите на Паисия, Левски, Караджата и най-после защото това е вечният завет на българския народ.

Г-да народни представители! Досежно външната политика в тронното слово се изтъква, че тя, провеждана в установените вече насоки, ще се въодушевява от желанието да закрепни обединението на българския народ и да запази мира на Балканите. Какви са тези „установени вече насоки“ е известно. България открито заяви, че в тази световна война стои на фронта на народите, които се борят срещу болшевизма, плутокрацията, международното еврейство и масонството. В тази борба целокупният български народ видя единствения и правилен път за постигане на своето обединение и за осигуряване съществуването си за векове. В тази борба ние избрахме своето място, и то окончателно и безвъзвратно.

Както в миналото, така и днес ние не сме искали, нито пък искаме чуждото. В нашите претенции никога не е липсвала мярка и те никога не са надхвърляли наши исторически, признати от всички, права и интереси от жизнено значение за съществуването на нашия народ. Населението в Добруджа, в Западните покрайнини, в Македония и Беломорието, което се е чувствувало винаги като съставна част от нашия народ, от векове се е стремил да се включи и обедини в нашата държава. И днес, когато ония, които се мъчат да убедят света, че се борят за свободата и самоопределението на народите, искат ние да напуснем тези земи, това съвсем не ни учудва, нито пък изненадва. То е още едно доказателство, което потвърждава правилния път, избран от българския народ, а така също то разкрива и истинските цели, които нашите врагове преследват в тази война — да увековечат подчинението на народите. Но ние няма да напуснем тези земи, защото те са наши и защото преди това те бяха загубени от други! (Ръкопляскания)

Цветко Петков: Браво!

Димитър Андреев: За нас те не са само въпрос за морал, за нас те са въпрос за живот или смърт. Ние няма да ги напуснем, защото няма да се откажем от нашето обединение, което е свещено право за всеки народ. И ние ще направим всичко, за да запазим и да затвърдим това обединение!

Днес, след постигането на нашите външни национални задачи, ние желаем да запазим Балканите от войната. Ние вярваме, че дребните още неуредени въпроси, свързани с тези задачи, ще се уредят по мирен начин. Затова ние желаем да запазим мира на Балканите. Това е наше желание.

Но ако ние можем да говорим за нашите мисли и желания, ние не знаем какво мисли нашият враг. Но за него можем да съдим по бомбардировката, извършена върху София преди няколко дни. Ние имаме всичката възможност да кажем на нашите врагове: българският народ съвсем не се чувствва слаб, за да се бори срещу своите врагове за своето обединение: 9-милионният български народ, въоръжен с това свято дело, обединението, е непобедим, каквато и да е силата, която нашият враг ще прати срещу нас. Ние знаем, че победата не е само за силния, тя е и за смелите, и за бодрите. При това ние знаем, че не можем да избираме. Дори и да бихме били дотолкова подли да помислим такова нещо, ние знаем, че днес е вече късно и че всяко връщане е равносилно на подчинение и робство. Българският народ не е бил никога подлец, няма да бъде такъв и сега. Той познава робството, за да не допусне да бъде отново роб. За него животът не е толкова сладък и скъп, за да го изкупи с робство и окови.

Г-да народни представители! След като имаме една такава ясно изразена и определена външна политика, то въпросът за вътрешната политика на държавата представлява най-важната област от дейността на правителството, защото правилното провеждане на вътрешната политика създава силата на народа и на армията и е гаранция за постигането на външните ни задачи. Като една от най-важните задачи, които правителството поставя на своята вътрешна политика, е постигане на единство на народа и закрепване на неговия дух. И за постигането на тази цел то обещава да вземе най-строги мерки срещу всеки опит, откъдето и да изхожда той, да се смути спокойствието в страната, а така също и че ще провежда още по-засилено провежданата досега своя социална политика.

Трябва да признаем, че опитът да се смути спокойствието на страната действително е налице. Това са възникналите и въоръжени с чуждо злато нелегални чети, които от известно време кръстосват нашите балкани, вършат убийства, развалят продукти и внасят безпокойствие и смущение в сред населението. Наистина техният брой не е голям, но все пак те са срам за една правова и добре уредена държава, и ако не се вземат бързи и решителни мерки, те сигурно биха могли да станат ядка на една по-голяма и една масова, активна противодържавна организация. Действително

правителството взема известни мерки срещу тези чети, но би могло да се спори дали те са най-подходящите и дали са достатъчни, за да се изкорени злото.

Мнозина у нас са наклонни да търсят причината за появилите се нелегални чети у нас само в чуждата пропаганда и в златото на нашите врагове. Те забравят обаче, че ако наистина съществуваше само този фактор, то такива въоръжени чети щяха да съществуват и в Германия, а там, както е известно, те не съществуват. Те забравят, че друга причина за голяма част от нелегалните у нас е един друг не по-малко важен фактор, а именно недоволството, гладът, мизерията и озлоблението на известни екзалтирани елементи, за които чуждата пропаганда и злато са успешна примамка. Те забравят прочее, че друга не по-малко важна причина за голяма част от нелегалните у нас е липсата на една подходяща социална политика, липсата на мерки за отстраняване на социалните несподоби, доколкото това е възможно през време на война, и липсата на мерки, които да направят едно по-равномерно разпределение на тежестите от войната, така необходимо за националния дух.

Аз съм длъжен да се аргументирам и ще продължа. Днес ние се борим срещу плутокрацията, спекулата и алчността. В същност никога не е имало такава алчност, толкова спекуланти, толкова овълчаване и озампиряване на едро и дребно и такава жажда за богатства, каквито днес наблюдаваме. Докато хилядното чиновничество мизерува и изнемогва, . . .

Иван Батембергски: Пенсионерите — също.

Димитър Андреев: . . . има хора, които печелят на ден милиони и за една вечеря дават заплатите на няколко висши чиновници. Достатъчно е човек да посети едно от 16-те изникнали нелегални кабарета в София, за да получи слаба представа как някои пилят парите. Докато работниците, пенсионерите и милитаризирания чиновници изнемогват, мизерствуват под увеличаващата се всеки ден скъпостта и някои са принудени да крадат и се корумпират, станат нещо обикновено, щото други да дават стотици хиляди лева за женски палта и никой не знае откъде вземат тези огромни средства. Висши чиновници, общественици, джочери няма нищо, днес харчат без мярка и никой не се запита и не проверява откъде се вземат тези огромни средства. Наистина никога тая жажда за материални блага, за лично благоденствие не е била толкова, каквато наблюдаваме днес. И когато човек след алчността и нахалството на тая плутокрация, на тези спекуланти и на тези различни видове крадци, неволно му иде на ума зовът на Паисия, който, ако беше жив, сигурно щеше да се провикне: „О неразумни и юроте! Защо ти са тези богатства? Защо бредиш на народа си? Защо правиш да гладуват децата на ближния ти? Защо озлобяваш народа си и тласкаш държавата си към гибел?“

Естествено, всички тези недъзи не могат да не се отразят върху националния дух, не могат да не създадат озлобление и не могат да не се отразят върху единството на нашия народ. И ако искаме, щото мерките, които правителството взема срещу нелегалните, да бъдат ефикасни и резултатни, то ще трябва преди всичко да унищожим условията за тяхното съществуване. Иначе измама ще бъде да вярваме, че покаляните се поради настъпването на зимата са се действително покаляли и са станали добри българи. И аз не се съмнявам, че ако не се вземат бързи и решителни социални мерки, то при пукването на пролетта и при известни успехи на Съветска Русия и на юдеоплутокрацията броят на нелегалните у нас ще се увеличи в много по-големи размери.

Също така не подлежи на съмнение, че след като се премахнат условията за недоволство и за забягване с инициаторите на тези чети в планините, то спрямо хванатите ще трябва да се прилага пълната строгост на закона и да се третират като истински предатели, като се унищожават напълно.

Г-да народни представители! Каква трябва да бъде социалната политика на правителството? Безспорно тя не може да бъде друга, освен тази, която вече е приложена в националсоциалистическа Германия, което обяснява мощта на днешния германски народ, като, разбира се, се държи сметка и за нашите условия. Безспорно тя не може да бъде друга, освен онази, която съставлява същността на новия ред, за който ние толкова пъти сме декларирали, че го възприемаме. А знайно е, че същността на новия ред се изразява преди всичко в унищожаването на плутокрацията, в изкореняване на еврейския дух, в отстраняването и обезвреждането на спекулантите, на корупцията, в увеличаване производството и пр.

Може би е пропуск в тронното слово това, че в него не е подчертано ясно, че нашето правителство ще следва пътя на новия ред за доизграждане на нашата държава в духа на новия ред. Там е казано само, че правителството ще продължава да провежда същата досегашна социална политика. Но ако ние не искаме, щото тези думи да бъдат без конкретно съдържание и ако не искаме това да остане само едно платоническо пожелание, правителството трябва да знае, че неговата социална политика ще бъде ефикасна и резултатна, само ако тя се провежда в духа и методите на новия ред. Ние не бива да забравяме, че, подобно на националсоциалистическа Германия и на другите млади народи, и нашият народ води борба и дава жертви не само за изправяне на несправедливите граници, наложени с диктатите на миналата световна война, но и за изграждане на един нов социален ред; води борба срещу болшевизма, плутокрацията, международното еврейство и масонството, и то не само извън своите граници, но, и преди всичко, в своите граници. Това е една цялостна борба. Това са само двете страни на един и същ проблем.

Г-да народни представители! В пряка връзка с изграждането на този нов социален и обществен ред стои и друга една изва, която нашият народ все още очаква да бъде изчистена от националния организъм. Това е еврейският въпрос. Въпреки

наличността на закона за защита на нацията и шумните уверения на бившия министър г-н Габровски за едно смело, решително и бързо разрешаване на еврейския проблем, и днес този проблем стои почти там, където беше преди три години. Вместо да се възползуваме от възможността за едно радикално разрешаване на еврейския въпрос, възможност, която германците и днес ни дават — като ги изселим от страната си — евреите бяха пръснати из различните градове на царството. Там те разнасяха еврейската зараза, поскупяваха живота, като поддържаха с взетите неизвестно откъде огромни средства високите цени на черната борса, извикваха възмущението и недоумението на гражданите, за да бъдат върнати преди няколко дни отново в София.

Безспорно тази еврейска политика, ако може да се нарече еврейска политика, доскоро ръководена — запомнете това добре, г-да народни представители — от лице, в чиито жили тече еврейска кръв, . . .

Обаждат се: Кой е той?

Димитър Андреев: . . . създаде убеждението в народа, че по един такъв принципиален и светогледен дори от гледището на новия ред въпрос правителството няма становище и че или не може, или тък не желае да го разреши. А всичко това безспорно не може да не се отрази както върху единството на народа, така и върху неговия дух.

Вярно е, че и да бяха изселени евреите от България, новият ред не щеше да бъде осъществен у нас, ако преди всичко няма желание да се установи една цялостна система в духа на новия ред. Отношението ни към евреите е само едно указание за желанието ни да изкореним еврейския дух от душата на нашия народ, да унищожим плутокрацията и спекулантите и да създадем една братска национална държава, в която да царува организацията, здравият разум и социалната справедливост. Това е единственото средство, което може да се противопостави срещу болшевишката пропаганда и чрез което ще може да се парализират нейните опити да създава въоръжени чети у нас и да разлага нашия народ.

Г-да народни представители! Тясно свързана със социалната политика е една друга важна задача на правителството — организирането на нашето стопанство. В миналата война нашата армия спечелва всички битки, които води. Нашата армия обикчи своите знамена с неувяхваща слава и въпреки това ние загубихме войната. Причината за това беше, че ние тук, на вътрешния фронт, се оказаме непредвидливи, неготови — резултат на престъпния умисъл да вярваме, че войната ще се свърши скоро — и по този начин се лишихме от плодовете на славните победи на нашата армия.

Аз не искам да огорчавам никого, нито да отнека усилията, които се правят, и резултатите, които са добити. Но никой няма да оспори, че и днес, в петата година на войната, нашето стопанство все още не е организирано и не е поставено на здрави основи с оглед на военните условия. Защото трябва наистина човек да е смел, за да не види игрите и спекулите, които се вършат в нашето стопанство, и то в едно време, когато се борим срещу плутокрацията и спекулантите, когато се говорва за нов ред и за социална справедливост, когато се проповядва, че капиталът не е абсолютен, а само относително частен, че той е национален и само средство за народностно преуспяване.

Това забавяне дори дава основание на мнозина да поддържат, че е излишно вече да се върши тази работа. В началото на войната онези, които нямаха интерес от организирането на нашето стопанство и се обявяваха против това, поддържаха мисълта, че не трябва да се бърза, защото войната щяла да се свърши скоро. И след като те саботираха и пречека в продължение на четири години за организирането на нашето стопанство, днес пък казват: късно е вече, войната ще свърши скоро, затова няма нужда да се организира нашето стопанство. А не бива да се забравя, че както след миналата война настъпиха за нашето стопанство години, които не се различаваха от военните, и ние трябваше много време след свършването на войната да си служим с Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост, така и след свършването на тази война нашето стопанство ще бъде още дълго под влиянието на войната.

И когато поради липса на една планова, ръководена дейност ние все още нямаме една правилна политика по цените, все още нямаме едно рационализиране на труда, все още нямаме един правилен транспорт, а имаме едно масово намаляване на производството, имаме една блестящо цъфтяща черна борса и едно поскупяване с 219% спрямо 1939 г., изчислено не по действителните, а по официалните цени, най-малко трябва да се обвием шефете на разните служби в липса на компетентност, на добросъвестност и на организация. Защото, когато един разпорежда да се даде захарта на Пловдив на военните, а друг, за да изпълни задължението си за снабдяване пловдивските граждани с захар, е принуден да я вземе от Горна Оряховица, не може да се вини министърът на железниците, че е допуснал кръстосания трафик. Когато един се грижи за производството на каменните въглища в мини „Перник“, а друг дава нареждане да бъдат мобилизирани миньорите, за да правят някъде пътища, не може да се вини трети, че е оставил гражданството без въглища. Когато един определя нуждата от даден продукт и неговата важност, а друг определя неговата цена, не може да се вини трети, че не е успял да убеди населението да обезпечи нужното количество производство на този продукт.

Правителството ни обещава усилия в областта на благоустройството, усилия за повдигане на националния дух, усилия за повдигане на материалната мощ на българския народ. Правителството ни обещава усилия за една здрава финансова политика и за изграждане издръжливостта на нашия народ срещу нуждите на войната. Не трябва обаче да се забравя, че предпоставката на всичко това е

преди всичко организирането на нашето стопанство. Както е вярна мисълта, че финансовата политика влияе върху организирането на стопанството, защото зад всяка суха цифра в бюджета надниква една идея, така също е вярна и мисълта, че и стопанството влияе върху финансовата политика. Смушенията в производството, в размяната и в консумацията на едно неорганизирано стопанство се отразяват и рефлектират върху бюджетните предвиждания. Не трябва да се забравя, че тоталната война изисква едно единно върховно ръководство, което да направлява стопанския живот на страната, изисква една планова ръководна дейност, защото многовластието докарва стопански и политико-стопански хаос. Не трябва да се забравя, че изграждането на единството на нашия народ и на неговия дух има за предпоставка организирането на нашето стопанство.

Човек трябва да е много наивен, за да повярва, че поради военното време не можело да се тури ред в производството. Това може да се направи с огромния чиновнически щаб на държавата. Преди всичко е нужно желание и здрава ръка.

Г-да народни представители! Дирейки обяснението на ненормалното положение в нашия обществен и стопански живот, мнозина са наклонни да го отдават на някакви вродени отрицателни качества на нашия народ, на остатък от неговото робство, на липсата на обществено чувство, на дисциплина и др.

Това е най-погрешното обяснение на печалния факт. Ония, които поддържат тази нелепост, са или врагове на нацията, подкупени с чуждо злато да служат на чужди интереси, или пък са толкова невежи, че не познават качествата и миналото на нашия народ. На нашия народ никога не е липсвало обществено чувство, дисциплината, а още по-малко любовта към Родината. Той е дал много доказателства в това направление. Той не веднаж е учудвал света със своите качества, но той е проявявал тези качества винаги, когато е имал достойни водачи, които са могли да го ентусиазират и да го водят. И вместо да търсим обяснение за съществуващото положение у нас в някакви отрицателни качества, ние ще трябва да ги търсим преди всичко в липсата на една социална политика, в липсата на един строго определен стопански ред, в липсата на компетентно и добре подбрано чиновничество и най-после в липсата на една здрава власт, която да тури всекиго на мястото.

Тези именно недостатъци, а не качествата на нашия народ създават условия за плутокрацията, за спекулантите и за черната борса.

Ясно е прочее, че за да може правителството да разреши задачите, които му се поставят от тронното слово, то ще трябва да има пред вид всичките тези недъзи и да направи всичко, за да ги премахне. И тяхното премахване няма да може да стане чрез полумерки, лутане, опити и компромиси, тяхното премахване ще може да стане само като се проведе с твърда ръка една народностна социално и стопански разумна политика, и то в духа само на новия ред. Само по този начин правителството ще оправдае надеждите на народа и ще може да запази единството и духа на този народ. Само тъй ние ще можем да създадем и една мощна войска. Не трябва да се забравя, че войската е само част от нашия народ и че нейната сила не се състои само в нейното въоръжение и техническа подготовка, а преди всичко в нейния дух. А нейният дух ще бъде висок и непобедим, когато е висок и непобедим и духът на народа.

Г-да народни представители! Като едно от средствата за постигането на тази задача е и службата за пропаганда, на която правителството ще трябва да обърне нужното внимание. Защото днес недостатъците на нашата социална и стопанска политика се съпровождат и от нехайството на службата за пропаганда, за повдигане на националния дух. Може би съществуващото днес положение да не позволява тя да се активизира, защото би поддържала този дух с празни думи и голословия. Безспорно е обаче, че и нейната дейност трябва да бъде част от една цялостна система. Лицата, които са натоварени с нейното провеждане, ще трябва да имат дълбокото съзнание, че те не са обикновени чиновници, а фанатични апостоли, неуморни творци, които със своята дейност, със своите речи, статии, филми и пр. разясняват нашите национални težнения и права, изясняват идейните основи на новия социален ред и мероприятията на правителството и изграждат националното възпитание на широките народни маси и ги правят неподатливи за чуждата пропаганда.

Г-да народни представители! Когато се говори за национално възпитание, не може да не се засегне реорганизирането на нашето народно просвещение, респ. дейността, свързана с образоването и оформяването на характерите на подрастващите поколения. Дейността на учителството трябва да се насочи преди всичко към национално възпитание и практическо приложение на придобитите знания. Учебната ни политика трябва да има за ръководно начало не придобиването на повече знания, а създаването на твърди, борчески, идеалистични и национално-съзнателни характери, които със своята дейност, със своите познания да служат за изграждане на благоденствието на родината. Трябва да се изхожда от мисълта, че знанието не е самоцел, а само средство за по-добро служене на родината. Знания, които си противоречат с националните задачи и идеали и които са насочени към разрушаването на националната общност, ще трябва да се изкоренят още в зародиш.

Г-да народни представители! Не е нужно да се доказва, че за осъществяването на тази голяма задача, която се изпречва пред правителството, то ще трябва да привлече в своя помощ и в помощ на нацията всички активни и честни мислещи национални сили, които поставят своите интереси под тия на Родината.

Трябва най-после да се тури край на това положение, щото по върховете на нашата иерархия, в стопанството, в различните организации и дружества за обличение и пр. да се поставят винаги все бивши масони, спекуланти и хора, които не могат да се отърват от веригите на либералистичното мислене, които не могат или пък не искат да разберат новото, а още по-малко да го оделотворят.

Г-да народни представители! Аз ще резюмирам мислите, които споделих с вас, за да завърша. Ако искаме да създадем народното единство и да закрепим духа на народа, за които се говори в тронното слово, ние ще може да направим това не чрез думи и обещания, не чрез половинчатости, лутания и колебания, не чрез нагаждания и следване пътя на най-малката съпротива, което в същност често пъти е ставало, а само чрез решителни социални и стопански мерки, и то в духа на новото време, в което живеем, и в духа на времето, което идва. Това значи: да премахнем с твърда ръка евреите и масоните, да изкореним еврейския дух от душата на народа, под което понятие разбирам всички отрицателни лични и обществени прояви, присъщи на еврейската раса; да унищожим плутократията, да изкореним спекулантите, да обезвредим корупцията, да създадем едно правилно национално възпитание на подрастващите поколения, да създадем едно правилно възпитание на цялата нация. Аз не съм песимист, както мнозина, които не виждат изход от днешното положение. Аз имам твърда вяра в творческите сили на българския народ и на неговите водачи и не се съмнявам, че той ще намери възможност да се справи със съществуващото положение. Все пак не мога да не изпитвам болка в душата си, като виждам в какво положение е днес нашият духовен, стопански и социален живот. Наистина ние не сме в безизходност и разруха, но крайно време е да вземем мерки, за да не стане късно.

Ние не трябва никога да забравяме поуците от историята. Когато проучваме нашата история, ние недоумяваме как потомците на един героичен народ са се оставили да бъдат победени от турците. Ние се възмущаваме от онова поколение, което, забравило своята героична история, е допуснало да се разруши неговата държава.

В същност обаче ние трябва да дирих главната вина не в народа, а в тогавашните водачи и в тогавашната власт, която със своята дейност не е могла да мобилизира дремещите огромни сили в душата на този героичен народ, а напротив, със своята дейност е създавала озлобление, разединение и е парализирала тия сили. И ако историята, както казва Паисий, трябва да ни поучи защо са загивали господарски народи и царства, ние трябва да вземем пред вид тази епоха на нашия народ и да извлечем нужната поука.

Подпредседател: Д-р ПЕТЪР КЪОСЕИВАНОВ

Повече от всякога днес властта трябва да бъде на своя пост и да има дълбоко съзнание, че от нейната дейност зависи благоденствието и величието на народа или пък разкапването му и заробването му за векове.

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: (Звъни) Извинете, г-н Андреев.

Г-да народни представители! Часът е 8. За да продължим заседанието, трябва да имам вашето съгласие. Затуй предлагам: които са съгласни да продължим заседанието след 8 ч., до приключване речта на г-н Андреев, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Продължавайте, г-н Андреев.

Димитър Андреев: Г-да народни представители! Завършвайки изложението си, аз искам да вярвам, че лицата, които са натоварени днес с ръководството на българския народ в най-критичните за него времена, когато ни предстоят нови изпитания, нови тежестки, имат дълбокото съзнание за отговорността, която носят пред бъдещите поколения на народа и на нацията ни и че те с твърда воля, с умение и с подходящия похват ще направят всичко възможно, за да мобилизират силите на народа и да го извлекат от бурите на събитията към спасителния бряг, към слава и величие! (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Заседанието днес е приключено. За утре председателството, в съгласие с правителството, предлага следния дневен ред:

Първо четене на проектоотговора на тронното слово — продължение на разискванията.

Който приемат тоя дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Затварям заседанието.

(Затворено в 20 ч. 3 м.)

Секретари: СВЕТОСЛАВ СЛАВОВ
АЛЕКСАНДЪР ЗАГОРОВ

Гизалник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ